

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स

सं. १७

धम्मदय

ने
पा
ल
भा
षा
या
ल
य
पौ

लो
के
श्व
र

वर्ष १२
पूर्णसंख्या १३६

पोहेला

बुद्ध सम्बत् २५०२
नेपाल सम्बत् १०७६

छगू प्रतिपा
ने.रु. १५०, भा.रु. ३७ न.पै.
दच्छिया चन्दा
ने० रु० ४१ भा० रु० ३)

धलः-पौ

विषय	लेखक	पौल्या	विषय	लेखक	पौल्या
बुद्ध-वचनामृत		४९	फयू— (कविता)—श्री सीताराम ख्वाखाली		... ६३
बुद्धया व्यक्तित्व व विचार—श्री राहुल सांकृत्यायन		... ५०	सिद्धार्थ—श्रामणेर सुदर्शन		... ६४
? — (कविता)—श्री रामबहादुर कायष्ठ		... ५७	गन्धर्वलोक—श्री फत्ते बहादुर सिंह		... ६७
सोत्तिपाँयू— (कविता)—श्री दुर्गालाल		... ५७	भीगु साहित्ये बाखं—श्री कृष्णचन्द्र सिंह प्रधान		... ७०
साहित्य जगते...किपालु—श्री तेजेश्वर बाबु ग्वंगः		... ५८	सम्पादकीय		... ७२
जिगु कतांमरि—सुश्री सरस्वती चिपालु		... ६२			

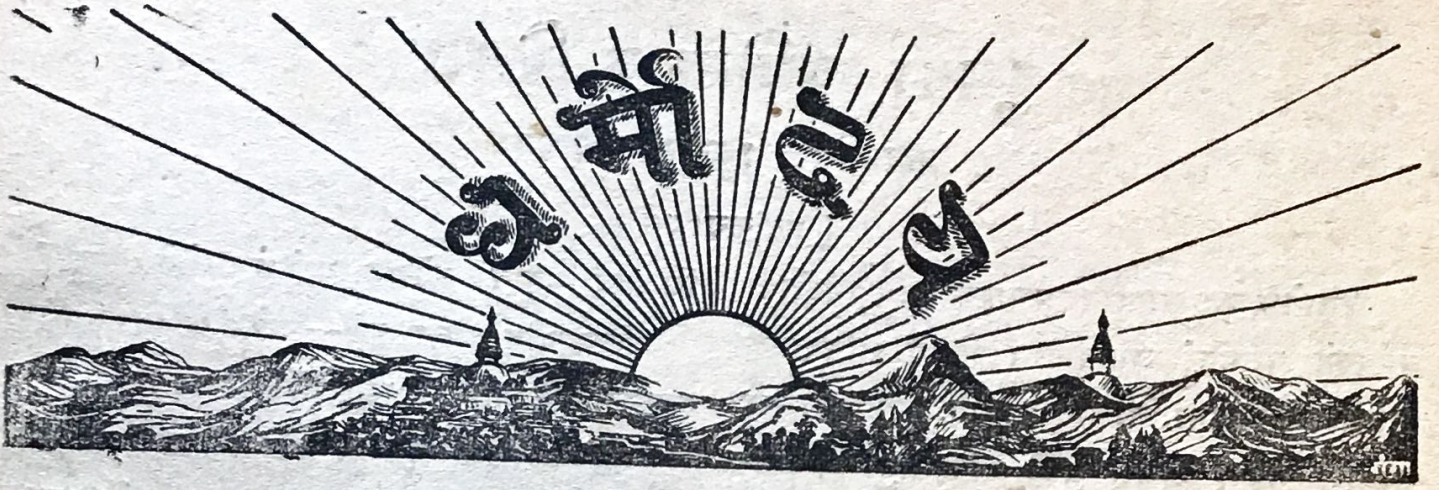

कालिम्पोङ्ग धर्मोदय विहारया

मन्दिरे थाहाँ वनेगु

त्वाथः

बुद्ध सम्बत २५०२ मार्ग शीर्ष कृष्ण-पक्षया अष्टमी खनु धर्मोदय विहारया मन्दिरे थाहाँ वनेगु लँ व त्वाथःया उद्घाटन जुल । श्री साहु बुद्धरत्नया ज्येष्ठभार्या पुण्यशोभा साहुनीया पाखें थुगु पुण्य कार्य सम्पन्न जूगु खः । वयूकः दायिकायात धन्यवाद व्युसे थ्व नं आशा यायू कि धर्म-प्रेमी मेपिं सज्जनपिं नं थजागु पुण्य-कार्य यायूगुली फछिं फक न्ह्यचिला दी ।

सम्पादक—
भिक्षु महानाम “कोविद”

“मासये जोतये धम्मं”
बुद्धापासा

१०७०

सहायक-सम्पादक—
फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

वर्ष १२

कलकत्ता

पौष वि० सं० २०१५

जनवरी ई० सं० १९५९

अङ्क ३

बुद्ध-वचनमृत

भिक्षुपिं ! यदि पृथ्वीधातुइ आस्वाद मद्दुगु जूसा प्राणी पृथ्वीधातुइ अनुरक्त जुइ मखु ।
भिक्षुपिं ! छाया धासा पृथ्वीधातुइ आस्वाद दु, अतएव प्राणी पृथ्वीधातुइ अनुरक्त जुइ ।

भिक्षुपिं ! यदि पृथ्वीधातुइ दोष मद्दुगु जूसा प्राणी पृथ्वी धातुइ विरक्त मजुइ मखु । भिक्षुपिं !
छाया धासा पृथ्वीधातुइ दोष दु अतएव प्राणी पृथ्वीधातुं विरक्त जुइ ।

भिक्षुपिं ! यदि पृथ्वीधातुं मुक्ति मजुइगु जूसा प्राणी पृथ्वीधातुं मुक्त जुइ मखु । भिक्षुपिं !
छाया धासा पृथ्वीधातुं मुक्ति दु अतएव प्राणी पृथ्वीधातुं मुक्त जुइ ।

थुगु हे प्रकारं आपोधातु, तेजोधातु, व वायुधातु नाप नं थथे हे खः ।

भिक्षुपिं ! गबले तक थ्व प्यंगू धातुया आस्वाद, दोष व मुक्ति प्राणी गथे खः अथे सी मखु
अबले तक व थ्व लोकं छुटे जुइ मखु ।

भिक्षुपिं ! गबले प्राणी थ्वयात गथे खः अथे थुइका काइ अबले व थ्व लोकं छुटे जुइ तथा
विमुक्त चित्त जुया विहार याइ ।

—संयुक्त निकाय

बुद्धया व्यक्तित्व व विचार

महापण्डित राहुल सांकृत्यायन

(गतांकया ल्यं)

वसपोल बुद्ध समताया प्रचारक खः । निदोत्या वर्ष न्ह्यो वसपोलं जातपातया विषये शक्तिशाली आवाज उथे याना विज्यात । यदि ध्वया आधार सम्पत्ति मखुगु जूसा, थुकी शंका मदु, ध्व जड-मूलंनिसं खतम जुइ धुंकल जुइ । अय्सां बुद्धया वाणीं जातपातया कठोरता थुलितक शिथिल याना बिल कि लिपा राजा व महाराजापिसं कुलीन प्रथा चले याना उकियात हाकनं प्रतिष्ठित याय्गु स्वयमाल ।

अम्बपाली वैशालीया गणिका—कजातयाह्व मखु अय्सां समाजे तसकं नीच खः । ‘गणिका, गीध अजामिल ताथौ’ धका सन्ततय्सां लिपा हाल परन्तु वेश्यातय्त न्हापां तरे याना विज्याह्व बुद्ध खः । तथागत गणराज्यया मां वैशाली विज्यात । अम्बपाली बुद्ध दर्शन याय्या लागी सलया रथे च्वना वैशालीं पिहां वल । सति खुनु भोजनयात निमंत्रणा बिल । भगवानं नंमवासे स्वीकृति विया विज्यात । व तसकं खुशी जुया लिहाँ वया च्वन । प्रतापी लिच्छवीत नं भगवानया दर्शनया लागी रथे च्वना वहे दगैचा पाखे वना च्वन । अम्बपालीं तरुण लिच्छवीतय्गु रथलिसे थःगु रथ ल्वाके बिल । लिच्छवीतय्सां गजव जुया न्यन—अरे अम्बपाली, छाय् जिमिगु रथलिसे रथ ल्वाका ?

अम्बपालीं धाल—‘आर्यपुत्रपिं, कन्हे जिं भोजनया लागी भगवान्यात निमन्त्रणा याना ।’

लिच्छवीतय्सां थःपिसं भगवानया निमंत्रणा याय्गु तःधंगु इच्छा यात, तर अम्बपालीं धाल—‘आर्यपुत्रपिं, यदि वैशाली शहर हे जितः व्यूसा नं

जिं ध्व महान् भोजन याकेगु तोते मखु ।’ लिच्छवीत हाला हल—‘अरे, अम्बिकां भीत त्याकल, अरे अम्बिकां भीत वंचित यात ।’

बुद्धं, लिच्छवीतय्त ध्व भूमी व स्वर्गया द्योपिन्त थं माने याना विज्यागु खः छाय् धासा इपिं जन-तान्त्रिकता व गणराज्यया समर्थक खः । संघया दुने वसपोलं पूर्ण साम्यवाद ह्यगु स्वया विज्यात । वैशाली उगु वखतेया आदर्श गणराज्य खः, उकिं लिच्छवीतय्त खना वसपोलं भिक्षुपिन्त धया विज्यात—‘स्व भिक्षुपिं लिच्छवीतय्त, स्व भिक्षुपिं, लिच्छवीतय्त । लिच्छवीतय्गु परिपदयात देव-परिषद भापि ।’

ध्व भूतलया देवतय्सां बुद्धयात भोजनया निमंत्रणा बिल । वसपोलं धया विज्यात—जिं अम्बपालीयागु निमन्त्रणा स्वीकार याय् धुन ।

वसपोलयात सफा-सुधर यः । वसपोलया महान् शिष्य काश्यपया शरीरे भिगु कापःया संघाटी दुगु खः । फेतुइत वं व लध्याना लाया बिल । भगवानं धया विज्यात—काश्यप, छंगु संघाटी नाइसे च्वं ।

काश्यपं थुइकल भगवानयात ध्व संघाटी यल । वं दान याय्गु इच्छा यात । भगवानं धया विज्यात अले छं छु न्यय्ले ?

‘भन्ते, छलपोलया आम वख दत धासा वहे न्यय् ।’

बुद्धं धया विज्यात—छु ध्व जीर्ण चीवर छं धारण याय् फु ला ? ध्व जन्म भरया पांसुकूलिकं जक धारण याय् फइ ।

काश्यपं स्वीकार यात, भिगु चीवर दान याना
 भ्वाथः गु चीवर काल, अले जन्म भर पांसुकूलिक
 जुल। धापू दु, बुद्ध बिया विज्यागु वहे चीवर वं
 जन्मकाळि पुना जुल, व आ नं गया जिलाया छगू
 पहाड़ी पाखे व ज्वना थ्व प्रतीक्षाय् च्वं-च्वंगु दु
 कि भावी बुद्ध मैत्रेय विज्याइ, वसपोलयात व
 संघाटी लः लहाना थःगु कर्तव्यं मुक्त जुइ।

शिष्टाचार—सोरो (सोरेय) व मथुराया बीचे
 वेरंजा नांगु छगू गां दु। चतुर्मासया लागी बुद्ध
 अन हे च्वना विज्याय् त्यन। उत्तरापथ (पंजाब) या
 सल म्यू वःपि न्यासः व्यापारीत नं अन हे वर्षा-
 वास याना च्वन। वेरञ्जाया छह्र धनीह्र ब्राह्मणं
 बुद्धयात वर्षावास यायूत निमन्त्रणा बिल। तर वं व
 लोमंकल। दुर्भिक्षया समय जुया च्वन। मनूतय्सं
 छगः-छगः अन्नया लागी दुःख सिया च्वन। उदार
 पंजाबी सौदागरं पासः पासः जाकि दान बिल।
 निना दय्का तःगु छ्वालुगु जाति भगवानं भोजन
 याना विज्यात। वर्षा फुत। प्रस्थानया समय वल।
 वेरञ्जाया ब्राह्मणं लोमंकल खः तर भगवान वयाके
 मन्यंसे गथे विज्याइ ? वसपोलं ब्राह्मणया छे वना
 धया विज्यात—‘ब्राह्मण, छं निमन्त्रणा यागु खः।
 वर्षावास यायू धुंका नाप ला वया। आ जिपि
 चारिकाया लागी वने त्यना।’

तथागतं शिष्टाचारया पालन आवश्यक समझे
 जुया विज्यात। भगवान् वेरञ्जाया सौरेय, संकास्य
 (संकिसा-वसन्तपुर) कान्यकुब्ज (कन्नौज) जुया
 प्रयाग-प्रतिस्थान पाखे वना विज्यात।

वसपोल गुलि उदार जू ? वैशालीया प्रधान
 सेनापति सिंह न्हापा तोर्थकर महावीरया अनुयायी
 खः। अले बुद्धया आवर्तनी माया वया मति हीका
 बिल। बुद्धया मती लुया वल, शायद आ थ्वं जैन
 साधुपिन्त भोजन दान वीगु इच्छा याइमखु। उकिं

धया विज्यात—सिंह, छंगु कुल दीर्घ कालनिसें
 निगण्ठ (जैन साधु) पिनिगु लागी दानया छे
 थें च्वना च्वन। इपि वल कि पिण्डदान वीगु
 तोते मते।’

वसपोल गुलि मग्या ? हिंसक डाकू अंगुलिमाल
 मनूतयूत स्याना खुशी जुया च्वन। स्यानाह्र मनूयागु
 पचिं छपचिं मा हना गःपते कखाया जुल, गुकि याना
 वयागु नां अंगुलिमाल धका च्वन। वं स्याना च्वंगु
 लं वन्द जुल। मनुखं व लं वनेगु नां हे मकाल।
 बुद्धयात विश्वास दु—मानव हृदय स्वभावतः कोमल
 जुइ। भगवान् उखे हे विज्यागु खना मनूत हाल—
 ‘श्रमण, थ्व लंपुं विज्याय् मते। थ्व लंय् अंगुलिमाल
 डाकू च्वं-च्वंगु दु। वं मनूतयूत स्याना वयागु पचि-
 मा कखाया च्वन। नीह्र, स्वीह्र, पीह्र, न्येह्र मनू
 मिले जुया वंसां अंगुलिमालया लहाते ला वनी।’

भगवानं थःगु ज्यान पाना विज्यात। स्याना
 हे बिल धासा नं छुं मभिगु ज्याय् सीगु मखु। वस-
 पोल्यात थःगु आवर्तनी मायाय् पुरा विश्वास दु।
 डाकू अंगुलिमाल साधुया थ्व जिही खना साप
 उदेक चाल तथापि थःगु स्वभावया अनुसार पचि
 माले छपचिं हानं तनेगु रोके याय् मफुत। परन्तु थ्व
 मनू मेह्र हे खः। स्याय्गु नितिः ल्यू ल्यू व्वां वंसां
 लिलाके मफया च्वन तर म्हाक वेगं व्वां वंसां अंगु-
 लिमालं लिलाके मफु। डाकू धाल—‘द्यु श्रमण।’

‘दिना हे च्वनागु दु, अंगुलिमाल !’

डाकू अन्ते कायल जुल। लहिना तयाह्र जन्तु
 थें व बुद्धया ल्यू ल्यू जेतवने वन। कोसलराज प्रसेन-
 जितं न्यनेव भगवानं धया विज्यात—‘महाराज,
 अंगुलिमाल थ्व हे खः।’

जुजु भयं स्तब्ध जुल। वया चिमिसं धधस्वात।
 भगवानं धया विज्यात—‘ग्याय्मते महाराज, थ्वया
 पाखें आ छुं भय मन्त।’

जुजुं भूतपूर्व डाकुयाके न्यन—‘छु आर्य, अंगु-
लिमाल खः ला ?’

‘खः, महाराज ।’

‘छःपिनि पिता छु गोत्रयाह्य व माता छु गोत्र-
याह्य खः ?’

‘पिता गार्ग्य, माता मैत्रायणी ।’

गार्ग्य-मैत्रायणी पुत्रया सेवा याय्गु प्रसेनजितं
थःगु अहोभाग्य भापिल । परन्तु, आर्य अंगुलिमाल
आरण्यक, पांसुकूलिक, मधुकरिया बाबा जुल ।
वयात जुजुया कृपाया आवश्यकता मन्त ।

बुद्ध तसकं इतिइति न्हिला विज्याइह्य मखु, तर
सहानुभूतिया वसपोलयाके अभाव महु । जुजु
प्रसेनजितया रानिपि मध्ये सोमा व सुकुला निह्य
तहकेहेँ खः । भोजनया इले इपि जुजुया थाय्
वन । महाराज भगवान्या दर्शनार्थ वना च्वन ।
निह्य तहकेहेँ नं नं धाल—‘महाराज, जिमिगु पाखें
नं भगवानया चरणे वन्दना याना विज्याहुँ ।’

सीधा सादाह्य जुजु वना भगवान्यात धाल—
‘सोमा व सुकुला निह्य तहकेहेँ नं भगवानया चरणे
शिरं वन्दना याना हःगु दु ।’

‘भगवानं विनोद याना धया विज्यात—‘छु
महाराज, सोमा व सुकुला निह्य तहकेहेँ यात मेपि
दूत मन्त ला ? सोमा व सुकुला सुखी जुइमा ।’

‘सत्यं ब्रूयात्, प्रियं ब्रूयात् । न ब्रूयात्
सत्यमप्रियम् ।’ (खःगु खँ लहा, तर यःगु खँ लहा,
मयःगु खःगु खँ लहाय् मते ।) यदि सकसिनं अप्रिय
सत्य लहाय्गु अस्वीकार यात धासा भूलया लँ
चालि मखु । बुद्ध आवश्यकता जुइबले अप्रिय
सत्य मल्हासे च्वना विमज्या । थुजागु बखते
वसपोलं मनूतय्त् मोघ पुरुष (व्यर्थह्य मनू) धका
सम्बोधन याना विज्याइ ।

अप्रिय सत्य लहाना विज्यागुया छगू उदाहरण

ब्राह्मण तरुण अम्बष्ठ नापया संवाद खः । भगवान
कोसल देशे विचरण यायां इच्छानंगल नांगु ब्राह्मण-
तय्गु छगू तःधंगु गामे थ्यन । थव गां कोसलराजया
पाखें महाविद्वान् ब्राह्मण पौष्करसातियात अग्रहार
वृत्तिया रूपे प्राप्त जूगु खः । बुद्धया आगमनया खँ
न्यना ब्राह्मणं थःह्य सर्वश्रेष्ठ छात्र अम्बष्ठयात बुद्धया
थाय् वनेत छूत । अम्बष्ठया चिमिसँ प्वा पतिकं
ब्राह्मणया अभिमान जाया च्वंगु खः । वं छयँले
सँ खाना तःपिन्त तसकं तुच्छ दृष्टि स्वइगु जुया
च्वन । शाक्यपिलिसे वया कटु अनुभव जूगु दु,
गुकि याना व मि जुया च्वन । बुद्धया थाय् वना
छुं शिष्टाचार मयासे लिक्क वना बुद्धनाप खँ लहा
वन । थुकथं शिष्टाचारया उल्लंघन जूगु खना
बुद्धं न्यना विज्यात—‘अम्बष्ठ, छं वृद्ध आचार्य
ब्राह्मणपि लिसे थथे हे खँलहा-बलहा जुइगु ला ?’

अम्बष्ठं धाल—‘मखु, तर मुण्डकत, श्रमणत,
शूद्रत, कालत ब्रह्माया तुतिया सन्तानत लिसे थथे
हे खँलहा-बलहा जुइ, गथे कि छि नाप ।’

बुद्धं धया विज्यात—‘अम्बष्ठ, छं गुरु कुले
वास मया, वास मयासे हे छ गुरु-कुल-वासया
अभिमानी जुल ।’

अम्बष्ठयात थव खं दित । वं तं स्वयंका भग-
वान्यात धाल—‘हे गौतम शाक्य जाति चण्ड खः ।
शाक्य जाति क्षुद्र खः । शाक्य जाति वकवादी
खः । नीच जूगुलि शाक्यतय्सं ब्राह्मणतय्त् सत्कार
मया । थव अनुचित खः कि नीच शाक्यतय्सं
ब्राह्मणतय्गु सम्मान मया ।’

भगवानं न्यना विज्यात—‘अम्बष्ठ, शाक्यतय्सं
छंगु छु स्यंकल ?’

अम्बष्ठं लिसः विल—‘हे गौतम, छगू समये जि
आचार्य ब्राह्मण पौष्करसातिया गुगुं ज्याय् कपिल-
वस्तुइ वना । संस्थागारे (संसद-भवने) आपालं

शाक्य व शाक्य-कुमार उच्चस्थाने च्वना च्वन ।
इपि जि खना न्हिला इमि थवं थवे जिगु उपहास
याना च्वन, सुनानं जितः आसने च्वनेत छुं मधा ।
उकिं धव अनुचित खः, गुगु कि इभ्य शाक्यतयसं
ब्राह्मणतयत् सम्मान मया ।'

बुद्धं धया विज्यात—'अम्बष्ठ, चखुं चानं स्वले
च्वना थः यःयः थे हाला च्वनि । कपिलवस्तु ला
शाक्यतय् थःगु खः । अम्बष्ठ, थजागु चिकिचा
धंगु खँय् छं अमर्ष याय् मज्जू ।'

अम्बष्ठं हानं नं छाह्यतुं वहे खँ लिसाल । बुद्धं
न्यना विज्यात—'अम्बष्ठ, छंगु गोत्र छु ?'

'जि कृष्णायन खः ।'

बुद्धं धया विज्यात—'अम्बष्ठ, नाम-गोत्रया
अनुसार शाक्य छिमि आर्यपुत्र जुइ, व छ शाक्यतय्
दासी-पुत्र खः ।' बुद्धं पुलांगु परम्परा न्यंका
विज्यात, गुकी धया तःगु दु कि, इक्ष्वाकु राजां थः
यःह्य रानीया खँ न्यना थः प्यह्य कायपिन्त वनवास
छल । इपि हिमालय सत्तिक छगू शाल वने च्वं
वन । इमि हे सन्तान शाक्य जुल । इक्ष्वाकु
राजाया दिशा नांह्य छह्य दासीदु गुह्येसिया पाखे
छह्य काय् मचा बुल, वयात कृष्ण धका नां छुत ।
धवया हे सन्तान कृष्णायन ब्राह्मण खः ।' अम्बष्ठं
धव परम्परा स्यू । मस्यू धका अस्वीकार गथे याय्
फइ ? अम्बष्ठ नापं वःपिं छात्रतयसं नं हल्ला मचय्
यात—'अम्बष्ठ दासी-पुत्र खः ।' बुद्धं खँ न्यंका
विज्यात—'छात्रवर्ग, अम्बष्ठयात दासी-पुत्र धका
मछाय्के बीमते । व कृष्ण महान् ऋषि खः ।
वयागु विद्या व तेजया न्होने कल्लुना इक्ष्वाकुं थः
अति सुन्दरीह्य क्षुद्र-रूपी कन्या बीमाल ।'

बुद्धं अप्रिय सत्य नं लहाना विज्या तर सुयातं
दुःख बीया लागी मखु ।

बुद्ध शान्तिवादी, शान्ति आचारी खः । शाक्य

बुद्धया थः हे कुल खः, कोलिय वसपोलया पाजुया
छेँ खः । निगूया दथुइ रोहिणी नदी न्ह्याना च्वन-
थौं नं नेपालया तराई व गोरखपुरे न्ह्याना च्वंगु
नदीया नां धवहे तिनि । निगुलिं गणराज्यं रोहिणी
नदी सिंचाइया ज्या कया च्वंगु खः । ज्येष्ठ
महीनां बुँ गंगु खना निगू नगरयापि नं किसानित
जम्मा जुल । नगरवासीतयसं धाल—धव लः
निखेरं यंकेबले न छिमित लः गाइ, न जिमित गाइ ।
जिमिगु बुँ धव छधा लखं सिंचाइ जुइ, उकिं धव
लः जिमित काय् व्यु ।' कपिलवस्तुइ च्वंपिसं नं
वहे खँ लहात । 'जिमिसं छ्यू मखु, जिमिसं लः छ्यू
मखु' धाधां तःधंगु ल्वापुया खँ पिहां वल । भगवानं
धव खँ न्यना विज्यात, वसपोल निखलःसियां दथुइ
विज्याना न्यना विज्यात—महाराजपि, छु खँय्
ल्वापु जुया च्वन ?

लःया खँय् ल्वापु जूगु धका सीव बुद्धं न्यना
विज्यात—'जुजुपिं, लःया मू गुलि वं ?'

'गुलि नं मखु ।'

'क्षत्रियतय् मू गुलि वं ?'

'भन्ते ! अनमोल ।'

भगवानं धया विज्यात—'छुं मू मतूगु लःया
लागी अनमोल क्षत्रियतय् नाश छाया याय् त्यना ?'
निखेरयां तलवार खोले दुहाँ वन । शान्ति
स्थापित जुल ।

प्रसेनजितया काय् व युवराज विदूढभ शाक्य-
तय् छय् खः । वया मां शुद्ध शाक्यानी मखु
दासी-पुत्री खः । सुनानं दासी-पुत्र धका खिजे
यात । धव युवराजं सिल, जिमि पिता नाप छल
याना शाक्यतयसं थःपिनिं कन्या मबिसे दासी-
पुत्री लाकाबिल । वया हि काना वल । वं निश्चय
यात अभिमानी शाक्यतय् उच्छेद मयासें तोते मखु ।
बौह्येसिया मृत्यु जुइव विदूढभ गद्दी च्वन । छन्हु

थः सेनात व्वना शाक्यत नाश यायूत पिहां वल ।
बुद्धं ध्व खँ सिया बिज्यात, अले वसपोल शाक्य व
कोसलतय् सीमाय् बिज्यात । तांन्वःगु बखत, निभा
तसकं थिना च्वन । सीमाय् कोसल देश पाखे कचा
यक दुगु तःमागु सिमा छमा दु । शाक्यतय् पाखे
छमा चीमागु जक सिमा दु । भगवान् चिमागु
किचः यक मदुगु सिमाया क्य वना फेतुना
बिज्यात, भगवान्यात निभालं खया हे च्वन ।
वसपोलया थाय् वना वन्दना याना धाल—‘भन्ते,
थजागु गर्मीया समये ध्व किचः यक मदुगु सिमाया
क्य छाय् बिज्याना च्वना ?’

भगवानं धया बिज्यात—‘ठीक खः महाराज,
बन्धुतय्गु छया सिचुसे हे च्वनि ।’ विदूडभं
खँया अर्थ थुल; बुद्धया बन्धुतयूत स्याय्गु मन
मदया वन ।

बुद्ध स्वतन्त्र विचारक खः, वसपोलया विचार
खः, मेपि नं धाल-खँय् मवने मा, स्वयं थःगु लँ
निश्चय याय् मा । ध्वहे कारणं बौद्ध-दर्शनं ग्रन्थ
व आप्त वाक्ययात प्रमाण माने मयागु खः । बौद्ध-
तय्सं केवल प्रत्यक्षयात प्रमाण माने यात । अनु-
मानयात नं उलि हे अंश तक गुलि कि प्रत्यक्ष नाप
अवलम्बित जू । कोशल देशया छगू तसकं ग्याना
पुगु जंगलया सिथे केसपुत्त धयागु छगू थाय् दु ।
व्यापारी तय्गु लँ अन हे ला । ततःधंपि व्यापारीत
थःपिनि सलंसः बैल गाड़ी ज्वना वहे लं वनिगु खः ।
सन्तत नं अन ध्यं । महात्मातय्गु उपदेश छगू
मेगुया विरुद्ध नं जू । सकस्यां थमं धयाथे याय्
मास्ते वः । द्विविधा जुया च्वन—सुनां खःगु
धाल, सुनां मखुगु ।

चाह्युं बुद्ध नं केसपुत्ते ध्यान । कालामो
थःगु सन्देह वसपोलया न्होने प्रकट यात । बुद्धं
धया बिज्यात—कालामो, छंगु द्विविधा ठीक खः ।

कालामो, छंगु गुगुं खँ नं थुकि माने याय् मते कि व
श्रुती दु, परम्परां वःगु खः माननीय शास्त्रया अनु-
कूल खः, खँ लहाह्य बांलाह्य मनू खः, व जिमि
चिरविचारित व चिरअभ्यस्त खः, जिमि तःधंह्य
गुरुं थय् धागु खः । कालामो, छंगु थमं हे अनुभव
या कि ध्व खँ ग्रहण याय्बले अहित व दुःख जुइ
मखु, अथे जुल धासा व खँ माने या ।

बुद्ध प्रकृतिया प्रेमी खः । शहरे नं वसपोल
गनं बगीचाय् च्वना बिज्याइ, यदि वैशाली थं
सत्तिक महावन दत धासा अन हे च्वना बिज्याइ ।
व्याक वस्तु नं अनित्य खः धयागु खँय् वसपोलया
ध्व मतलब मखु कि उकिया छुं महत्त्व मदु । वस-
पोलं अनित्य द्वारा वास्तविकता कना बिज्याइगु
खः । सौन्दर्य ला वस्तुतः वहे चीजे दइ, गुगु
बराबर दया च्वनि मखु । निर्वाणया छुं मास
न्हो वसपोल वैशालीया चापलचैत्ये च्वना बिज्यागु
खः । उद्यानया शोभां वसपोलयात आकृष्ट यात,
अले वसपोलं व सुन्दर स्थानया मधुर स्मृति ताजा
याना धया बिज्यात—

‘रमणीय खः, आनन्द वैशाली रमणीय खः
उदयन-चैत्य रमणीय खः आनन्द, (राजगृहे)
गृद्धकूट, रमणीय खः (कपिलवस्तुइ) न्यग्रोधाराम,
रमणीय खः (राजगृहे) चोरप्रपात, रमणीय खः,
वैभारगिरिया लिक च्वंगु कालशिला, रमणीय खः
शीतवने सर्पशौण्डिक पहाड, रमणीय खः तपो-
दाराम, रमणीय खः वेणुवन कलंदक निवाप, रम-
णीय खः जीविकाम्रवन, रमणीय खः मद्रकुक्षि
मृगदाव ।

बुद्धं न्यागु खँ नं सामाजिक दृष्टि स्वया बिज्याइ ।
गबले वसपोलं सुं भिक्षुं कर्तव्यया अवहेलना यागु
खना बिज्याइ, वसपोलं धया बिज्याइ ‘भोर्धं स
रट्टपिण्डं भुंजति’ (वं व्यर्थे हे राष्ट्रया पिण्ड नया

चवन) न्हागुं व्यवहार वसपोलं वर्तमान व भवि-
ष्यया जनताया हिताहितया दृष्टि स्वया विज्याइ ।
सुंसमार गिरि (चुनारे) वत्सराज उदयनया युव-
राज बोधिकुमार चवना चंगु खः । वं भगवानयात
भोजनया लोगी निमन्त्रणा यात । न्हू दयकुगु महले
न्हूगु थानया तुति दिकेगु लासा (पाँवडा) लाया
विल । भगवान् पाँवडाया लिक्क थंका दना
विज्यात । कुमारं धाल—‘भगवान् पाँवडाय्
विज्याहुं, थव जिगु चिरकालया हित सुखया लागी
जुइ ।’ भगवान् अथे हे दना विज्यात । अले
आनन्दं धाल—‘राजकुमार, पाँवडा तुला व्यु ।
भगवान् पाँवडाय् विज्याइ मखु । तथागतं लिपा
वइपिं जनताया याद याना विज्याना चवन ।’

भगवानयात मयः कि, मनुखं थःगु ऐश्वर्यया
प्रदर्शन याना थजागु चलन चले याय्गु गुकिया
अलमले लाना करपिन्त दुःख जुइ ।

जन कल्याणया इच्छाया छगू मेगु उदाहरण ।
वसपोलया उपदेश मनुतयसं थःथःगु भाषाय् दोहरे
याइ । कोसलवासीतय् कोसली (पाली) मगधवासी-
तय् मागधी, अवन्ती वासीतय् अवन्ती (मालवी)
कुरुवासीतय् कौरवी । थुकिया नितिं भाषाया
एकता मरुगु खः । उगु बखते यमेड व यमेडकुल
भाषाया निह्न सुन्दर पण्डित ब्राह्मण भिक्षु खः ।
इमिसं थव एकता मदय्केगु बारे बुद्धयात धाल—

‘भन्ते, थुगु बखते नाना नाम-गोत्र-कुल-जाति-
यापिं भिक्षुतयसं थःगु भाषाय् बुद्ध-वचन धया
दूषित याना चवन । उत्तम जुइ भन्ते, जिमिसं
बुद्ध-वचनयात छन्दे याना बी ।’

भगवानं इमित न्वाना भिक्षुपिन्त धया विज्यात
—‘भिक्षुपिं, बुद्ध-वचन छन्दे याय् मज्यू । जनतां
थःगु भाषां बुद्ध-वचन सीके व्यु ।’

वसपोलं स्यू छन्दे (वेद व ब्राह्मणतय् भाषाय्)

बुद्धया व्यक्तित्व व विचार]

यात धासा बुद्ध-वचन अल्प व्यक्तिकक थुइके फइ ।
थःथःगु भाषाय् चवने दुगुया थव फल वल कि,
न्हागु देशे बुद्ध धर्म वंसां अन बुद्ध-वचन खुब तत्प-
रता साथ अनुवादित जुल ।

बुद्ध अतिभोगया जीवनया विरुद्धे खः ।
वसपोलया सिद्धान्ते शरीरयात गंकेगु नं वेबकूपी
जुइगु खः । कर्मकाण्ड, भक्ति सिकं वसपोलया मन,
ज्ञान व बुद्धि पाखे क्वसा । उकिं गुलिखे विद्वान्
सेठ व जुजु वसपोलया शिष्य जुल । उगु बखतेया
चिचीधंगु राज्य गुकथं अपराजित जुयाचवने फइ
थुकिया बारे बुद्धं न्हयता खँ कना विज्यागु दु ।

(१) सर्वदा जम्मा जुया सामूहिक तवरं फैसला
याय्गु; (२) फैसला मुताबिक ज्या याय्गु; (३)
कानूनयात माने याय्गु; (४) वृद्ध जनया इज्जत तथा
जुइगु; (५) स्त्री जातियात अन्याय मयाय्गु; (६)
जातीय धर्म पालन याय्गु, (७) धर्माचार्यपिनि
सत्कार याय्गु ।

बुद्धया दर्शन क्षणिकवादी खः, गुगुं वस्तु नं
वसपोलं छगू क्षण अप्पो ताउत चवनि धका माने
याना विमज्या । परन्तु बुद्धं थव खँ समाजया
आर्थिक व्यवसाये लागू याय्गु स्वया विमज्या ।
धनवान शासक शोषक समाज नाप थुजाकथं सम-
भौता याय्व बुद्ध थें जाह्न प्रतिभाशाली दार्शनिकया
सम्मान वृद्धि जुइगु आवश्यक खः । कुटदन्त, सोण-
दण्ड थें जापिं धनी ब्राह्मण पुरोहित वसपोलया
शिष्य जुल । जुजुपिं बुद्धया सेवा सत्कार याय्त
सदा तत्पर जू । उगु बखतेया धनकुवेर व्यापारीवर्ग
ला बुद्धया लागी हमेशा थःपिनिगु म्हिचा चाय्का
तइ । श्रावस्ती (आ सहेट महेट, जिल्ला गोंडा) या
महाजन सुदत्तं (अनाथपिण्डकं) पाँय्मोहलं ल्हाना
छगू तःधंगु बगीचा (जेतवन) न्याना बुद्ध व वस-
पोलया भिक्षुपिन्त चवनेत दान यात । वहे शहरया

महाजननी विशाखां यक्व दां खर्चं याना पूर्वाराम
नांगु विहार बुद्धया लागी दय्के बिल ।

दक्षिण व दक्षिण-पश्चिम भारतया नाप व्यापा-
रया महान् केन्द्र कौशाम्बी (थौकन्हेया कोसम,
जिला इलाहाबाद) या स्वह्य ततःधंपि सेठतय्सं
बुद्धया लागी विहार दय्केगुली प्रतियोगिता थें
यात । बुद्धया धर्म प्रचार याय् गुली जुजुपिसं सिबे
नं अप्पो सहायता व्यापारीवर्गं यात । जुजु व
सेठपिनि विरुद्धे वंगु जूसा बुद्धयात ध्व सम्भव
जुइ मखु ।

सामाजिक हालत—बुद्धया समये समाजे दास,
कर्मकर तसकं यक्व दु । जुजु, सेठ व पुरोहितपिसं
इमिगु पाखें मोज याना च्वन । वेद व उपनिषद
ध्वया विरुद्धे मखु । गरीबतय्सं थःगु गरीबीयात
भगवानया देन भापा च्वन । लूटयात कायम याय्त
स्वार्थीतय्सं ब्रह्मवाद व पुनर्जन्मया प्रचार यात ।

ध्व विचारया तुलनाय् बुद्धया क्षणिकवाद
क्रान्तिकारी खः । संसार, समाज व मनू सकसितं
वसपोलं क्षण-क्षणे हिला च्वनिगु माने याना
बिज्यात । बुद्धं विचारयात खुसि पार याय्त दुंगा
थें माने याना बिज्यात, छ्यले क्वबिया जुइत मखु ।
तथापि बुद्धं मेगु रूपे परलोक व पुनर्जन्म माने
याना बिज्यात । वसपोलं कर्म-सिद्धान्त बल्लाका
बिज्यात । समाजे आर्थिक असमानता कायम
याना बुद्धं वर्ण व्यवस्था, जातीय ऊँच-नीचया भाव
मदय्का छ्यग्गु स्वया बिज्यागु खः । थुकिं आर्थिक
असमानता तना मवं परन्तु गरीबतय् बौद्धधर्म प्रति

श्रद्धा वृद्धि जुल । बुद्धं गरीबी व दासता खतम
याना छ्यग्गु कार्यक्रम दय्का बिज्यागु मदु । गरीबी
व दासता या कठोरता छुं कम याय् गु मंसा शुरु
शुरुइ बौद्ध धर्म दुगु खः । उगु बखते साहु मपुल
धासा महाजनं असामीयात न्याना काइ, थुकिया
निति गुलिखे ऋणीत भिक्षु जुल । परन्तु थुकिं याना
महाजनतय्त नोकसान जुल । थुकिया निति बुद्धं
धया बिज्यात—“ऋणीतय्त प्रवज्या बी मज्यू ।”
(महावग्ग, १।३।४।८) । थथे हे दासत भिक्षु जुल
धासा दासया मालिकया हानि जुइ । उकिं भगवानं
धया बिज्यात—“दासयात सन्यास बी मज्यू ।”
महावग्ग (१।३।४।८) । बुद्धया शिष्य मगधया जुजु
बिम्बिसारया सैनिक लडाइले मवंसे भिक्षु जू वन ।
बिम्बिसार वना बुद्धयात धा वन, अले बुद्धं धया
बिज्यात—“राजसैनिकतय्त सन्यास बी मदु ।”
(महावग्ग १।३।४।२)

थजागु कमी दुसां बुद्धया विचारं साहित्य,
दर्शन व कलायात समृद्ध यात । बुद्ध धर्म थनि
सलंसः दँ न्हापा हे ध्व देशं (भारतं) तना वन ।
परन्तु चीन, जापान, कोरिया दक्षिण-पूर्वी एशिया,
लंका, अफगानिस्तान इत्यादि थासे फैले जुल व
अन न्हूगु जागरण उद्गम जुल । थुकिया हे नातां
व देश नाप भीगु देशया नाता स्वात । गत शता-
ब्दिनिसें भीसं हाकनं बुद्धया नां सिया वल । थौं
वसपोलया नां जनता तक ध्यने धुंकुगु दु । वस-
पोलया शान्तिया वाणी संसारे पुनर्वार खुब जोर-
दार जुया च्वन ।

(महामानव बुद्धं)

?

श्री रामबहादुर कायस्थ

इन्दु छंगु नां जिगु नां सिन्धु
न्यना भीगु नां मनूत लयता,
मन दु छं जितः जि छंत मन दु
छु याय् नुगः भी प्वंके महु।

परं छु याय् थन जीवन बाखं
ल्यंगु कना नं सुनां मन्यं थौं,
पीर व्यथा जक नुगले बुइका
मागु च्वं च्वने सुनां मखं।

गुलिखे वन ई अभिलाषाया
भग्नावशेष ल्यना च्वन,
ल्यंगु छता नं सिन्ति वन जिगु
वइगु धलःपौ खिउंसे च्वं।

कल - कल शब्दं मन जिगु नाया
लोचन स्रोतं ख्वविधा वा वइ,
छन्दु भी निहसयां विरह- मि नुगलं
ज्वालामुखी थें पिज्वया वइ।

वंसा वन का स्वःल धाय्त नं
मुंका गुगु खः फुकं फुत,
इच्छा दःसां थन जिगु मेगु
थन्य फइ मखु जि उलि ग्यंक।

ढाढसया ल्यं उत्साह दन
किन्तु पनाच्वन विकः वया
अन्तर द्वन्द्वं वाय्का च्वन, लुल
“छु धाय् छु याय्या प्रश्न छगू।”

सोतिपाँय्—

श्री दुर्गालाल

मवा जुल ला मस्यु उगु प्रिय पुष्पत
जिगु काव्य - क्यवेसं च्वंगु—
गुलि मुखूगु व गुलि गुलि ला
मुखू व्यना नं ह्य् त्यंगु।

इमित लुमंक्यव धैर्य वया दः
कक्कु तिनां पिन्त्य वाय् हइगु !
जिगु लागी थौं व नं थपाय्चो
निठुर जुइ धका सत्य मस्यु !!

ध्वग्गी ‘क्यं-चि’या प्रश्नं कक्की
स्वरे सोतिपाँय् तैब्यूगु !—
स्वस्व खकं नं ब्वलन्य मगापिं
थःम्ह मन्त जि गथ्य स्याय्गु !!

साहित्य जगते निबन्धना किपालु

श्री तेजेश्वर बाबु ग्वंगः

परिवर्तनशील प्रकृतिया परिधि दुने छुं हे : स्थिरावस्थास च्वनिमखु, ध्व च्वने हे फइगु मखु, हानं च्वन धासा वास्तुकला फूगु वा उकी गुण म्ह जूगु धाय माः, उकिं थये जुइगु मजुसें हे मगात, जुया नं च्वन। ध्व स्थिति अन्तर्गत संसारया विकास व विनाश लँय् न्हिया न्हियं दुगेना चाहिला च्वन। थुगुकथं मंकाबुईं मनुखं थौंया ई हया हना च्वन। अले छको हानं धाये थाकुनि थौंया ई कन्हे छु जुइ ! थुकिं हे भीसं गुगुं वस्तुयात सदां छगू हे कथं कायेत स्वयेगु भीगु तःधंगु द्वं जू वइ। थुगु कथं धायेबले साहित्यया परिभाषा नं इलं चाहीका बी। गुकिया निम्ति तर्क पाना वनि, स्थिति हिला वनि, आविर्भावया स्रोत नं फहिला छखे स्वइ। उकिं साहित्य विकासक्रमया प्रारूप, समय-समाजया शृंगार न्हायकं अले ज्ञानया अभिव्यञ्जना खः।

समय व स्थिति अनुसार साहित्यया रूप नं पापां वन। छाया धासा परिवर्तन संसारया विकास तत्त्वया छगू मूल रूप खः परिवर्तन मदुगु जूसा, अले ध्वया गति अंसारं मनुखं पला न्हाकेगु कुतः मयागु जूसा विकास सम्भव जुये थाकुइगु जुइ। परिवर्तन मानव मस्तिष्कया जिज्ञासां हइ। थौंया इले ज्ञानं-विज्ञानयात ज्याभः दयेका समाज स्थिति-यात जक मखु प्रकृति व फय्ग्वले (वायुमण्डले) तकनं थःगु चिं छुना काये धुंकल। उकिं थौंया वस्तुं कन्हे मेगु हे रूप धारण याइ। अथे हे साहित्याकाशे आपालं नगु लुये धुंकल।

साहित्यं शृङ्गारया रूप धारण नं याय धुंकल। आनन्द व भक्तिभावया रूपापा नं च्वये धुंकल। थौं नं साहित्यं मंकाबुईं तःगु रूप क्यना च्वंगु दु। छाया धासा साहित्य (आवश्यकतानुसार) माः पहः स्वया माग व पूर्तिया मूलपु, ध्वनि व गुञ्जन, स्वां व सुवास, अले जीवन व दर्शन खः। उकिं मानव-जीवनया जन्म इलं निसं साहित्यया जन्म जुल। छं ईया साहित्य स्रोत विचारशील तर्क क्रिया च्वंगु दु। गुगुं साकार जुया च्वंगु दु। वास्तवे साहित्य मस्तिष्क स्तरया माप खः। हलू धाये मात्रं हे कुतिन्याना स्वये म्वा।

विश्व प्यख्यरें दुःख व सुखया पःखालं दना तःगु दु। थपिं समस्या खः। समस्या जीवन खः। जीवने जक समस्या दइ। निर्जीवि समस्या पिहाँ वइ मखु। उकिं जीवन विकासया भावी खः। अले थन्यागु समस्या पुचले मनुखं जीवन हने मासेलि वयात गुगुं इले अपसोच व गुगुं इले हर्ष पिज्वइगु हे जुल। ख्वबि व लयेता वा परस्परे कनेगु, न्यनेगु ध्व विश्वया नियम जुल। ख्वबि व लयेता प्वंकेगु धंग शृजन जुल। ध्व तरिका अप्पो हृदयस्पर्शिगु जुये माः। ध्व गुण संगीतय् यक्को दु। संगीतयात थुकिया ज्याभः दयेकल। व नं स्वभावं हे जीवने हर्ष व अफसोचं याना संगीतया तान पिहाँ वइ। उकिं न्हाम्हं मनु छको-छको दुःसंगीतकार नं खत। संगीत विषय हानं उपायचकं गहन नं मखु। संयोग व वियोगे नं संगीत अःपुका हे पिज्वइ। थुकथं साहित्याकाशे

संगीत नक्षत्रनि न्हापां पिहाँ वल, खने दत । ध्व खँ न्हापा न्हापाया लोक म्ये न्यनेवं बांलाक सिये दः वः । धापू, संगीत कला मदुगु, मू मदुगु मखु । संगीत अफ सरल व सूक्ष्म जुया नं अप्पो प्रभाव-शाली जू । ख्वःमहस्यात न्हीकेगु, न्ह्यूमहस्यात ख्वयकेगु बः म्ये दु । थुगु कथं साहित्यया शृजन संगीत पाखें जू वल । गुगु इले न लेखन कलाया हे विकास जुल, न थुकियात मागु छुं साधन हें नं पिज्वल ।

संगीतं लिपा कविता वइ । थुकी नं संगीतया अप्पो मात्रा खँने दु । अले थुकी मेगु शब्दालङ्कार दु । व्वनेबले लय व छन्द नं पिहाँ वइगु ; थुगु चिनाखँ जूगुलि ; चिनाखँ निगूगु प्वाला जू वल । अले चिनाखँ विशेषतः पुतिहाकःगु जुया च्वनि । लय दुगु जुया नं पुतिहाकःगु जुया व्यूगुलि चिना-खँय नं अप्पो प्रभाव हे दु । ध्व खँ मस्तयसं थःपिसं मथूगु जूसां चिनाखँ कण्ठ याना व्वनिगुलि बांलाक सीदु दु कि लय व ध्वनी माधुर्य दयवं मनू-हृदय-यात अप्पो हे प्रभाव तः ।

थथे हे अप्पो विचार याये बले मानसिक स्तर गुलि गुलि थाहाँ वइ उलि उलि व्वती न्हूगु व थाकुगु अःपुया समाजय् दुग्यला वइ । ध्व फुक्क खँ व्यव-हार व अनुभवया लिजः जुया बिल । छाय्धासा छगू वस्तुया व्यवहारं न्हूगु वस्तुया अनुभव व आव-श्यकताया सवा थुइका बी । अले थुकिया प्रभावं विकास क्रम क्रमशः थाहाँ वइ ।

थुगु कथं साहित्य खँलहाय् कहानीं स्वंगूगु स्थान ग्रहण या वल । कहानी अथवा बाखने अप्पो हे प्रभावशाली चित्रण दया च्वनि । ध्व चित्रणया कारणं कहानी प्रभाव दः वल । छाय्धासा अःपुक, न्हाइपुक व यइपुक समाजया चित्रण बाखनं याइगु जुया बिल । अले साधारण मनू पुचले थथे

साहित्य जगते निबन्धया किपाळ]

यायमाः थुगु वस्तुया महत्व धका कना ताहाकः च्वयगुया सिबे अप्पो व अःपुगु असर चित्रणं व्यू । उकिं, चित्रण व खँलहा बलहा (Dialogue) कथं छुं खँयात व्यक्त यायगु धंग न्ह्याना न्ह्यः व्वात ।

ध्व जुल छुं न्हापां न्हापांया अवस्थाया खँ तर, न्ह्यागुं वस्तु-स्थिती इलं ई लिपा प्रगति वइगु ध्व विश्वया विधान हे जुया व्यूगु दु । उकिं, कहानी कविता, अले म्ये नं परिवर्तन ई स्वया जुजुं वल । न्हापां न्हापांया इले जब थुमिगु शृजन जकं जुल, जुये फु; यको हे कोरा रूप । ध्व खँयात छुं दँ न्हापाया साहित्याङ्गया विवेचनां पुष्ट या । गुलि ई ववं ध्व रूप बुलुहुं बुलुहुं परिष्कृत जुजुं वल । अवश्य नं साहित्यया कोरा सृजनां याना परिपक्व व विकसित रूप शैली प्रादुर्भाव यात, गुकिया कारणं विश्व क्षेत्र वृहत्तर जुल, मानव ज्ञान पुञ्ज परिपक्व जुजुं वल । अले थुगु हे कथं कोरा पहलं बांलागु पहले ध्यन, थुकिं हानं न्हूगु तहले ध्यंकल । थुकिं याना थाकुगु अःपुल, मरुगु दत । गुकिया संगमे दुर्गमगु सुगम जुया बिल ।

थुगु हे इले जब बाखं साहित्यया छगू रूप जुया पिहाँ वल, अबले हे प्याखं आदिया नं क्रमशः विकास जुल । बाखंया सिबे अप्पो ज्या प्याखनं बिल । थुकी संगीतया नं व्वति दुगुलिं मन हे जुइगु जुल । अले उकीसनं प्याखं छगू व्यवहार व जीवनया अभिरूप व अनुकरण खः । थुकिं याना समाजे क्रान्तिया बुँ हल ।

अनुभवया अप्पो ल्याखं, विवेचनाया विश्लेषणं निबन्धया जन्म साहित्य जगते मस्तिष्क गर्भं बुलुहुं पिहाँ वल । निबन्धया मापहः उत्तरोत्तर विकासया पा गया न्ह्योज्याना वया च्वंगु मानव मस्तिष्कं सवि-स्तार अनुभव यात, थुइकल । छाय्धासा विकास क्रम बांलाकेत ज्ञानया धुकू जायकेगु हे न्हापां मागु

जुल । अले व्याक व्यवहार व ज्ञान केवल बाखं चिनाखँ, म्ये व प्याखनं जक निहथने थाकुया बिल । अबले हे निबन्धया मदयूक मगागु मापहः खँने दत निबन्ध (हनाखँ) या सृजन थुकथं जुल ।

उत्तरोत्तर विकासं मानव-ज्ञान-पुञ्ज विशाल यायां हल । अले तःगु विषयं विश्व व्याप्त जुल । थुकियात निबन्धं त्याकल । प्रत्येक विषय निबन्ध (हनाखँ) या पहलं व्यक्त जुल । वंखँ, मनोविज्ञान, विज्ञान, तर्क, भूगोल, दर्शन आदि व्यापक खँय निबन्धया तःपहः खने दत । निबन्धया महत्त्व साहित्य जगते थुकथं थुकथं याना अप्पो खँने दः वल । वास्तवे निबन्ध ज्ञान प्रकाशनया माध्यम रूप जू वल । थुकी भनभन प्रगति वल । यथार्थे वास्तविकता न्ह्यो तयेबले निबन्ध हे ज्ञान व विज्ञानया अनुभव व अध्ययनया मूल केन्द्र थें प्रतीत व प्रमाणित जू वल । छायाधासा गहन पदार्थ द्योने ल्यहेँ पुया च्वनि मखु । मोति मालेत समुद्रया क्वथेँक लुकुं बियेमाः ।

वांलाक वायूका स्वयबले मानव-विकास क्रम न्यंक न्ह्याना वःगु खँ जीवन सम्बन्धी अनेक ज्ञान शास्त्रया विकासं वःगु खने दु । थ्व वैज्ञानिक व वृहत्तर-योजना, सिद्धान्त, नीति, दर्शन, तर्क आदिया विकासं वा प्रकाशनं संसारे बलागु मि दन । थुकिं, थथे धायूगु द्वं जुइ मखु, साहित्य-संसारे निबन्ध स्वांया सुवास साहित्यं मानव मस्तिष्क विकास यासेलि बुलुहुँ जुया वल । थथे जुया धायेबले चि न्वइ मखु कि थौंया साहित्य संसारे निबन्ध उच्च व महत्त्वपूर्ण स्थान ग्रहण याना काये धुंकल । छायाधासा तःता विकासं हंगु हनाखँ (निबन्ध) जुया व्यूगु जल । धापू थ्व मखु कि साहित्यया प्रगति केवल हनाखँ जक हल । च्वखँ (लेख) या न्ह्यागु रूप नं थौंया विशेष थाय हनाखँय दु ।

चिनाखँ, म्ये, बाखं, प्याखं आदिया क्रमशः विकासं निबन्ध (हनाखँ) या विकास हल । छायाधासा निबन्ध मस्तिष्कया अप्पो परिष्कृत विचार, सिद्धान्त, दर्शन, तर्क, विज्ञान आदिया स्वच्छ व विकसित रूप खः । अले, विकास वयां च्वंगु ताहागु क्रमशः, मथानं हे निबन्धं न्ह्यो साला बिल । थौं निबन्धं मनू मस्तिष्के प्रगति व विशुद्ध भावनाया जला बिया च्वन ।

चिनाखँ; थ्वया प्रारम्भ इले सूक्ष्म व सरल, अले थुकी थौंयाथें नानालङ्कार मदुथें प्रतीत जूवः । थुकिया रूप नं भन-भन विकास जुल । थ्वं थौं थथे रूप व्वया च्वन तर, छको हानं विचा याये बहःगु खँ खः कि सृष्टि व सृजनाया नियम थुजागु जुया व्यूगु दु कि आरम्भ व अन्त छगू हे कथंयागु जूवल । उकिं, साहित्ये नं अप्पो शृङ्गारं छको थुकी थाकु पहः हल । तर, हानं वया थौं अप्पो शृङ्गार व अलंकारया सिबे भाव, सरलता, व अभिव्यक्तिया उचित शब्द प्रयोगं याना पाठक गणया पुचले विचार-वाद अःपुक दुध्याकेगु सुगम व उत्कृष्ट पहः पिहां वया च्वंगु दु । अथे हे चिनाखँय नं आधुनिक छन्द (गद्य-पद्य) पिदँना च्वंगु दु । थथे जुइगु उकिं नं जुल, छायाधासा विज्ञानया वृहत्तर विकासं याना मनूयात भन हे समयाभाव विभिन्न उत्तर-दायित्वया वहनं पिकया व्यूगु जुल । उकिं, अप्पो शृङ्गार व छाया-रहस्ये अप्पो ई छ्वायगु मजुइकसे भावे अप्पो बः बिया हल ।

निबन्ध (हनाखँ) यद्यपि महत्त्वपूर्ण स्रोत जुया व्यूगु दःसां, थाकु नं जुया च्वंगु विषय जुया बिल । निबन्ध साहित्य स्तोत्र मध्ये दकले अःपुगु खः धाये मज्यू । निबन्ध थाकुगु जुया, अप्पो प्रभावशाली मजुया बिया हे नं जुयेफु, अले गहन विचार-वादया अभिव्यक्ति जुया नं थ्वया स्फुरण यक ई लिपा जू

वल। थौंया इले वया निबन्धया तःजः जीवन सम्बन्धित व्यापक विकासया ग्रन्थ, शास्त्रत जुया विये धुंकल। अले थथे जूगुलिं विद्वान, विशेषज्ञ-पिसं लेखनशैली नं न्हूगु अले प्रभावशाली शैली पिकाल। व्यङ्ग व हास्यरसपूर्ण शैलिं थौंया निबन्ध जगतस अप्पो थाय् कया च्वंगु दु। थ्व नं वैज्ञानिक स्थितिं प्रादुर्भाव यागु दकसिबे न्हूगु नःलि-शैली जुया व्यूगु जुल।

सूक्ष्मकथं वाला स्वयबले निबन्धया आविर्भाव न्हापां हे जूगु थें च्वं। छाय्कि थुकिया नापं छगू तर्क वइ कि मनुखं न्हापां च्वयनिं सल सिवाय चिने सल खइ मखु। व्यवहारं क्यना च्वंगु दु, मनुखं न्हापां म्ये निं हाले सल सिवाय च्वये सल मखु। भीगु पुचले हे गुलिसिनं म्ये चाहे बांलाक थजु, चाहे बांमलाक थजु, हालेगु ज्या या। वास्तवे हानं म्ये हाक सिनं म्ये च्वल नं मखु। म्ये हृदयया संयोग-वियोगया तरङ्ग, लयता व रूवविया बा खः। थ्व मनु मात्र याके गुगुं स्थिती पिज्वया वयां च्वनि। थ्व गुण मानव व पंक्षीया छगू नैसर्गिक गुण खः। थ्व गुणं मनूयात व्यावहारिक क्षेत्रस सदां चाकलि पांपां म्हितका तइ। थुगु हे कथं म्ये, बाखं, चिनाखं, प्याखं अदि मध्ये हनाखं (निबन्ध) थुगु गुणं आपाः हे तापाना च्वंगु थ्वया सृजन-सृष्टिया प्रकृति कना च्वंगु दु। उकिं, मनुखं न्हापां न्हापांया इले अःपुक लोक भासं अथवा चलित भासं म्ये चिन, थ्वयां लिपा साहित्य-सिमाय् मेमेगु कचामचा जाया वल।

निबन्ध छगू विचार-वादया किपालु खः। थ्व

वाद-विचारया अभिव्यक्ति न्हापां न्हापां जुल धाय्त भी मनु समाजया आदिं निसें आतकया ज्याखं कना च्वंगु हे खं खः। अले निबन्धया मू न्हाथे हे जूसां विद्वान समाजे आपा दइ। थ्व छगू विद्वान-तय बौद्धिक नसा खः। मानव-जीवन न्हाप न्हापां स्वापू तइगु व्यापक खं केवल निबन्ध-दर्शनं भीत प्रदान याइ। कहानी, कविता, प्याखं, म्ये, उपन्यासं छगू छगू घटनायात प्वंका च्वनि। छगू छगू चित्र चित्रण याना च्वनि। थुकिं, कविया प्रतिभां, बाखं-मिया चित्रण शक्ति आदि खं बांलाक, प्रभावकारी शैलिं मनु-मस्तिष्कयात साला तइ। उकिं, साहित्य धायवं हे बौद्धिक नसा खः। उकीसनं जाया वया च्वंगु मानव ज्ञान व विज्ञानया प्रभावं हनाखंया खंलहा भन भन चक्कना वया च्वंगु दु। थ्व चक्कना वनि नं तिनि। छाय्धासा वृहत्तर ज्ञान विकास ज्याय् निबन्धं गुगु ज्या बौद्धिक स्तरे बी, उलि बाखं, चिनाखं, म्ये, प्याखनं बी मखु। अम् थपि मध्ये नं म्ये न्होचा थुगु ज्या याइ, यद्यपि म्ये हृदय-तरङ्ग हे छाय् थ जुइ माः। अथे हे कला साहित्यया प्रभावकारी अङ्ग खः। थ्व हे कारणं मनूयात साहित्य क्षेत्रे सालि। कविता, कहानी, म्ये, उपन्यास च्वमिया कला-शीपया देन खः। आधुनिक हास्य, व्यङ्ग, तर्क निबन्ध (हनाखं) यात नं ग्वाका, हया च्वंगु दु। थ्व गुण न्हापां इले निबन्धे खंने मदु। उकिं, थौंकन्हे निबन्धया मू अप्पो हे दइ, थ्व जीवन, विकास व अभिव्यक्तिया मूलपु जुया पिदना च्वंगु दु। छाय्धासा हनाखं विचारया न्हाय्कं खः, धुकू खः, दर्शन खः।

चवसापासा

१०७७

जिगु कतांमरि

सुश्री सरस्वती चिपाल

जाँच सिधःगुलि जि उद्देश्य हीनह्य मनू थें जुल। जि याय् मास्ति वःगु ज्या छता नं मखना। स्वीटर थाय् धका च्वनागु नं मंमदुसे च्वं। आ ला ततापिं छह्य नं दुगु मखु। म्हाइपुसे च्वं। निह निहं उपन्यास जक स्वया च्वने नं मंमदया वल। स्वल कि तोते मास्ति मवइगुलि नं थी हे मास्ति मवल। जाँचयागु हःले जूगु घटनाया जक खँ ह्याय् धासा फुत। खँ ह्याय्छन नं वहे केहें छह्य जक। ततापिं दुगुसा निहछ्वे भचा अःपुइगु। अय्सां वहे केहें नाप फिलिम व उपन्यासया जक आलोचना याना नं निह वना च्वन। थउँ ला दकले म्हाइपुया च्वन। उपन्यास हे स्वे धासा नं स्वे मधूनिगु न्ह्योने छगू हे मन्त। रेडिओ हाय्के मत मवः। उके अले मती वल जिगु कतांमरि छगू बाकस हे दनिगु। कतांमरि बाकस नं न्ह्योने हे खने दया च्वन। मथियागु नं यक हे दत जुइ। उबले गुलि न्ह्याइपु कतांमरि हितेबले।

ततां स्वीटर थाना व्यूगु अज कतांमरियागु म्हाय् दइतिनि। रूमाल तन्ना भरे याना व्यूगु गुलि बांवांलागु स्वांत तया। कतांमरि नं गुलि बांवां ला। मामं सुया बिउपिं निजो। कयोयापिं उबले ततां बियातःपिं। जि व रमा गुलि उमंगं हितेगु। लतायाह्य व्याहा याना तइह्य कयोयाह्य दइतिनि। व व्याहा यानाबले गुलि न्ह्याइपुसे च्वो। दकसित भवे नका। कसः नं गुलिमछि दु। हूंकन च्वोह्य सिकःमियात ला खः नि सन्दः दय्के छोगु। उबले भवय्बले ततापिसं गुलि ग्वालि याना बिउगु। मांया

ध्यबा कया फुक उवरे यानागु। भमचा बांला धका सकलें गुलि हागु। सःतः वइबले मछ्वेत गुलि स्वेगु। निहच्छि निहच्छि वहे कतांमरिस जक सना च्वनेगु। उबले हानं जि गुलि अबोधगु। बहनी जुल कि चुइ चुइ हाला वनी धका गुलि ग्याना जुइगु। सन्ध्या का ई जुल कि फुक दुछ्वेगु। बुह्निह्यसित वागमती यंकेगु, मचातयत् स्कूल छ्वेगु मिजंत फुक अफिस यंकेगु। छकः ततां 'छिमि भमचा सित' धका गथे च्वंक रयागु।

कुहानं भुतू दय्का हःगु नं दइतिनि। जि ला धाथें बालस्मृति तंका हे च्वनागु का। गुलि न्ह्याइपु जिगु व बचपन! आहा! न्ह्याबलें अथे हे जुया च्वोसा! आला सिक आखः व्वना नं फेल जुइगु डर! उबले आखः हे मव्वोसां फेल जुइ धका मग्या।

धाथें कतांमरि छकः पिकया हे स्वे मास्ति वल। गुके जिगु बालक कालया आपालं भाग मुला च्वंगु दु। कथाय् खवः ग्वया कतांमरि नापं तुं फय् तुना। बाकस चाय्का, छता छता याना पिकया। मचाय्कागु उलिमछि दत, फुक धुलं गया च्वन। अले बाकस फुक सफा याना, कतांमरि छह्य छह्य याना तया। फुकसिगु वसः मिलेयाना। जिगु ह्याती वहे स्वीटर फिका तयाह्य कतांमरि वल। छे, फुक स्वीटर नवं नया तय् धुंकल का। स्वीटर त्वका वांछ्वया। जि थः हे सल, मेगु थाय्का। अले वसः दुगु बाकस कया। न्हापा बिया छ्वे बले पुंकीगु वसः नी स्वया। व नं छता

निता नवं नया तयू धुंकल खनी । जि दना खापा चायूका । दुर कुनेयागु वैथक कथाय वना । नवं मनइगु कपू वासः कया हया । अले फुककयसं वासः तया बिया । अले भवे वनेगु वसः पिकया स्वया । व नं फुक मिलेयाना, दु छया । मेगु साधारण अगति पुनेगु वसः नं मिले याना । अले तगगोगु भ्वाथः-भिथः तइ तयागु बाकस लिकया स्वया । उकीला धात्थे थवपू वसः व भ्वाथः जक का । मयू धका छखे तया । जिगु मिखा छंगः उखे च्वंगु बाकसे लात । ए थव हे का भमचिगु बाकस । भमचा मदयू धुंकल । कसः नं लित बिइ यंके माल ला छू हानं तुरन्त लुमना वल सुयात बिइ यंकेगु, वला बिया नं छू धुंकल । उस्त थन मवः । अले जि भसंग वन वयाह कतांमरिया क्रिया वयात हे दोहरे जुल ला ? जिगु थव विचार आकाशं कुतुं वइगु नगु थें बिचयू हे विलीन जुल । उबले कतांमरिस जि थुलि तल्लीन कि हाकनं उकेया बारे जि छुं हे विचा यायू मफुत । जि उबले वहे मचाह शैलजा जुयाच्चवना । कतांमरि मिले यायां जि थःगु बाल जीवन दोहरे याना च्वना । भारा

भिरा तइतयागु बाकस स्वयां ला क, कुहानं दयूका हःगु भुतू तज्याना च्वने धुंकलका ! छेँ दक बाकसं ह्लाका बफुरा चाया भुतू गुवले लयनीगु । मती वल 'हाकनं मेगु दयूका व्यु' धायूका ।

भ्वाथः भिथः वां छइ बिइ धका दनां ला क कयोयाह बांलाह कतांमरि छह नं भुतूया अवस्थाय थयना च्वने धुंकुगु खन, जिनापं गुलि जतन याना तइतयापिं, खवे हे मास्ति वल । जि गबायूत उके हे त्वले जुयाच्चवना उबले हे सुनानं सःतुगु तायूदत "शैलजा, शैलजा !" जि विचा याना लता वयाह कतांमरि का वःगु जुइ । दः उबले कतांमरियागु धन बाहेक छुं हे मदु । दना भ्वाथं क स्वया-वासन्ती व रेखा । जि ला छुं हें धायू मफुत । जि गुजागु धुने लाना च्वंगु । आ नं कतांमरि हिते मगानिगु थेंका मयू फुक कतांमरि केहेंचित बिया छेँ । आ नं कतांमरियागु मोह दनि ! ख नं अपायूसं याना तइतयापिं भचा भचा यायां बांलाक हे होश दत थःगु व पागलपन । अले फुक बाकस दु छया । अलेतिनि रेखा व वासन्तीयात थहाँ वा धया ।

फयू

श्री सीताराम खाखाली

नवलपुर पूर्व १ नं०

सिरसिर चाला अति हे बांला छंगु बांमला हीं - हीं चाला, दोष बिया नं च्वंसां छन्त त्वःते दइमखु न्हां छं जिमित ।

छं जित गबलें नंवायू मखुला रूप छंगु जित क्यनेगु मखुला ? प्राणी मात्रे च्वंगु दु छ च्वना आशा जिमिके थुलि हे जक दु ।

छन्त वःगु जक जि सीक्य फया छन्त ज्वने जि गुबलें मफया, सिमात छ वलकि प्याखं लहुइगु अल्य तिनि जिमिसं सीका कायूगु ।

सिद्धार्थ

(छगू भावात्मक नाटक)

(वंगु निगू अंक नाप सम्बन्ध)

श्राभशीर सुदर्शन

पात्र :

मूल-पात्र : सिद्धार्थ,

उपदृश्ये : प्यम्ह परिचारिका, च्वलेचा

सह-पात्र : मार-कन्या, मार-सेना ।

व च्वलेजवा, कठिन तपस्याय् तल्लीन रूपे सिद्धार्थ ।

(जंगलया दृश्य पर्दा उलेवं खने दइ । ततःभागु सिमात
छमा वंगल सिमा । भंगःत हाःगु सः । उद्बोधकया सः बइ ।)

महाअभिनिष्क्रमणं लिपा राजकुमार सिद्धार्थ
अनोमा खुसि सिथे त्यागी वेश धारण यात । ववं
ववं छन्हु मगधपति विम्बिसार नाप लात । विम्बि-
सारया नुगः तये मफुत, नकतिनि यौवनया संसारे
दुहाँ वना त्यागी जीवनया संसारे काञ्चाक तुं
दुब्बाःम्ह राजकुमार सिद्धार्थ खना । सिद्धार्थयात नं
प्रथम ध्व त्यागी जीवनं म्ह दुःख मव्यू । मगधया
पाण्डव पर्वतया छायाय् प्राप्त भिक्षान्न ग्रहण याःबले
थःत थमं सिद्धार्थ बोध याये माल, 'सिद्धार्थ, छ
अन्न-पान सुलभगु कुले स्वदं पुलांगु सुगन्धित
जाकिया जा, नानाप्रकारया अतिउत्तमरसं संयुक्तगु
तरकारी नये दुगु कुले जन्म जुया नं छम्ह भिक्षु
खनेवं जि नं गबले थथे जुइ दइ, अले भिक्षान्न ग्रहण
याये दइ धका मती तया छें पिहाँ बल । आः ध्व
छु याना च्वनागु ?' थथे गन सिद्धार्थ थःगु नुगःयात
थमं हेका च्वन अबले हे मगधपति विम्बिसारं वया
सिद्धार्थया खाः ममतां स्वया वयागु तुति क्वे
थःगु फुक ऐश्वर्य तया बिल । अबले सिद्धार्थ धाल,
'महाराज, जिके न वस्तुया कामना दु, न भोगया
कामना दु । जि अभिसम्बोधिया निंति जुया
च्वना । जि विषयया दुष्परिणामयात खना व
त्याग यायेगुली भि खंका । जि मुक्तिया गवेषणा

याना च्वना । जिगु मन अन हे वं ।' अनं सिद्धार्थ
आलारकालाम अले उहक रामपुत्रयाथाय् वना
समाधि स्यन । ध्वया चरम ज्ञानया परिप्राप्ति
लिपा थुकी जन उपकार जुइगु तत्व मखना असंतुष्ट
जुल । अले चाह्युह्यु रमणीय प्रदेश उरुवेलाय् ध्यन ।
साधना यात । दुष्कर तपस्या यात । अले हानं
भोजन ग्रहण यात । छन्हु सेनानी निवासिनी
सुजाताया व उत्तम श्रद्धामय दान ग्रहण याना
विज्यात, गुगु दान वयागु मनोकामना पूर्ण जूगु
प्रसन्नताय् मनोकामना पूर्ण जुइमा धयागु प्रार्थनाय्
व्यूगु खः । भोजनोपरान्त बुद्ध जुइगु अर्थात् ज्ञान
प्राप्त जुइगु आशा ज्वना विश्वास ज्वना
श्रमण सिद्धार्थ उरुवेलाया ध्व आनन्दमयी जंगले
वया च्वन ।

(अबले हे सिद्धार्थया विस्तारं प्रवेश भंगःतयेगु
कलरव । त्यागीवेधे सिद्धार्थया ओजस्वीभाव भं खने दु ।
तहातं ज्वना वःगु घाय् च्वका ज्वना थाथा याना लाइ ।
अले विस्तारं थहाँ वना फेतुइ । छको मिखा कना विचारे
निमग्न जुइ । अले मिखा तिस्सी । मिखा तिस्सी साथ
उद्बोधकं धया इइ ।)

चाहे जिगु छयंगू, नसा, क्वें हे जक ल्यनेमा,
चाहे म्ह गना, ला सुखू चिना, हि मुना फुना
वनेमा तर सम्यक् सम्बोधि प्राप्त मयासें ध्व आसनं
दने मखु ।

(ख्वाले गम्भीरभाव वइ । तिमिला जः जाहाँ धिना वइ । सिद्धार्थ ध्यानावेशे भं भं गम्भीर जुया वनी । अले क्रमशः न्ह्योनेया दृश्ये अंधकार वइ । ल्यूनेया दृश्ये प्रकाशं खने दइ । अंतर सूचक संगीत । सिद्धार्थया कोठा । नकतिनिया यौवनं चंचं धाइ च्वंपि निम्ह मिसातये प्रवेश । क्कम्ह खिररर निहला बिसि वनी, मेम्हसैं ब्वां वना लप्पा ज्वनी । अले मेम्हसैं ल्हाः स्वा हायेका थःगु छ्योले च्वंगु स्वानं कयेकी । अबले मेम्ह क्कम्ह युवतीया प्रवेश । वयागु ल्हाते नयेगु सामान । वं नयेगु कवे दिके जक त्यनी, मेम्ह हानं क्कम्ह युवतीया प्रवेश, वयागु ल्हाते वसः ज्वना वःगु दु । उद्बोधकया सः ताये दइ ।)

स्वादिष्ट भोजन, बहुमूल्य वस्त्रालंकार, सुख विलासया व संसार !

(ल्यूने हानं अंधकारं जाइ । अंतर सूचक संगीत । सिद्धार्थया ख्वा क्कको खने दइ । तर पलख लिपा तुं न्ह्योने अंधकारं जाइ । ल्यूने दृश्ये खने दइ, अस्थिपंजरमय तपस्वी ! अबले हे उद्बोधकया सः व वीणाया सः ताये दइ ।)

हानं दुःख निराकरणार्थं दुःख, अति दुःख, कठिन तपस्या ! खुदँ तकया जिगु तपस्या !!

(पलख तक वीणाया भंकार ताये दइ । अले ल्यूनेया दृश्ये विस्तारं अंधकारं तोपुइ, न्ह्योने प्रकाशं जाइवंलिसे सिद्धार्थया ध्यान निमग्न ख्वाः खने दइ उद्बोधकं धाइ ।)

निर्वाणया मार्ग साब दुर्गम ! साब दुष्कर !! साब दुरारोह !!!

(सिद्धार्थ भं निमग्न खने दइ ।)

जिके श्रद्धा दु, वीर्य दु, प्रज्ञा दु । मार, छं न्हापांया सेना काम खः । अरति वयां ल्यूने च्वंगु सेना खः, पित्या प्याःचा स्वंगूगु सेना खः, अले खः प्यंगूगु सेना तृष्णा !

(सिद्धार्थया ख्वाले ज्योतिं खइ ।)

स्त्यान-मृद्द छं न्यागूगु सेना खः, भय खुगूगु

सेना खः, शंका म्हेगूगु सेना खः च्यागूगु सेना खः अक्ष व धृष्टता ।

लाभ, सत्कार, प्रशंसा अनुचित उपायं दुगु यश, थःत तःधं क्यनेगु अले मेपिन्त नीच याना क्यनेगु कुतः याइपिं छं सेना थुपिं खः । थुमित साधारण जनं बुके फइ मखु । अले त्यात कि सुख नं मदइ मखु ।

मार, जि थ्व संग्रामं बिसि वने मखु । बुका वने स्वया सिना वनेगु उत्तम जू ।

(अबले हे स्वम्ह मारपुत्रीपिनि प्रवेश । न्हापां क्कम्ह प्याखं ल्हुइ, लिपा स्वम्हं ल्हुइ । नेपथ्यं वाद्यवादन । सिद्धार्थया ख्वाले तल्लीनता वया च्वनी । प्याखं म्भं जुइ । पलख लिपा ल्यूने प्रकाशं जाइ, न्ह्योनेया दबुली अंधकारं जाइ । ल्यूनेया दबुली क्खे वाउंसे च्वंगु वामा, मेखे च्वलेचा ! च्वलेचा हाला च्वनी । तिति न्ह्युया च्वनी । तर किले तक्क्यंगु खिपतं व गन वने फइ । थुवा पियाः च्वनी । च्वलेचा हाला च्वनी नेपथ्यं ताये दइ, उद्बोधकया सः ।)

मभिगु हानिकारकगु थ्व मनोवृत्तियात थथे हे ज्ञानया की ताना सतर्क भावया खिपतं चिना तयेमाः सिद्धार्थ, छं चंचल जुइ मत्य !

(सिद्धार्थया ख्वाः क्कपाः जक खने दुगु जाज्वल्यगु जले वा प्रकाशे थें हे म्हे नें उलि हे प्रकाशं जाइ । मार-पुत्रीत शयनावस्थाय लाना च्वनी । ल्यूने दबुली अंधकारं जाइ । उद्बोधकया सः ताये दइ ।)

लया तये धुंक्कूगु वाली ख्याना छ्वया च्वले जइ । अन आः छं आपद मदु ! सिद्धार्थ, छं थःगु मन नं निरापद लेँ जक छु ।

(पलख निस्तब्धता । अले क्ककोलं निस्तब्धता भंग जुइक हाहार-हुहु सः थ्वइ वइ । अनेक ख्वाःपि मारत अनेक शस्त्रास्त्र ज्वना प्रवेश । सिद्धार्थया ख्वाले भं गम्भीरता चिर आनन्दावस्थाय वःथें च्वनी । मारपिसं प्रहार याना च्वनी, याना च्वनी । उद्बोधकया सः ताये दइ ।)

देव-मनुष्य सहित सारा संसारं गुगु छंगु सेना-
यात पराजित याये मफु, वयात जि अय् नष्ट भ्रष्ट
चुं-चुं थला बी, गथे तगोगु ल्वहँतं कचित्तिनिगु
चाथलचात चुं-चुं थली ।

(भारत मं उत्तेजित जुइ । मारदेव न्द्यचिली । लगातार
अट्टहास याइ । सिद्धार्थयात थनेत ल्हाः संका च्वनी,
अबले हे उद्बोधकं धाइ ।)

सिद्धार्थ ! थव आसनं दँ । थव छंगु आसन
मखु । जिगु आसन खः । दँ दँ ।

(सिद्धार्थया अविचलित भावं मारगण मं उत्तेजित
जुइ । अबले हे उद्बोधकया सः वइ ।)

मार ! छं न भिगू पारमिता पूरे याःगु दु, न
भिगू उप-पारमिता पूरे याःगु दु, न न्यागू तःधंगु
त्याग हे याःगु दु, न थः जातिया हित जुइगु छं ज्या
याःगु दु, न लोकहितया ज्या याःगु दु, न ज्ञानया
छं ज्या याःगु दु अले थव आसन छंगु गय् जुइ, छं
निर्ति गय् जुइ, थव ला जिगु निर्ति खः । थन जि
च्वना हे बुद्ध जुइ फइ, छ च्वना जुइ फइ मखु !

(भारत उत्तेजितावस्थां सना च्वनी । मारदेव न्द्योने
वनी । अबले हे उद्बोधकं धाइ ।)

थुक्रिया प्रमाण ?

(सिद्धार्थया ल्हाः क्को सनी । भूमि स्पर्श याइ ?
अबले हे उद्बोधकं धया इइ ।)

प्रमाण थव विशाल संसारया पवित्र वसुधा
जक थन दु ।

(अबले हे क्को दिमिक सः वइ । भारत फुकं बिधि
वनी । पलख शान्त वातावरण । अंतर सूचक संगीत । अले
क्का चक्रया क्काया सिद्धार्थया ल्युने खने दइ । नेपथ्यं
उद्बोधकया सः ताये दइ ।)

अविद्याया कारणं संस्कार दइ, संस्कारया
कारणं विज्ञान दइ, विज्ञानया कारणं नामरूप,
नाम-रूपया कारणं खुगू आयतन, खुगू आयतनया

कारणं स्पर्श, स्पर्शया कारणं वेदना, वेदनाया कारणं
तृष्णा, तृष्णाया कारणं उपादान, उपादानया
कारणं भव, भवया कारणं जाति, जातिया कारणं
जरा, मरण, शोक, दुःख, चित्त-विकार, चित्त-खेद ।

(सिद्धार्थया ख्वाले मं प्रकाशं थिना वइ । हानं उद्-
बोधकं धया इइ ।)

अविद्या मदयेवं संस्कार मदया वनी, संस्कार
मदया वनेवं क्रमशः निरोध जुया वं चित्त-विकार
मदया खेद मदया वनी । कारण संसारया दुःखया,
पीडाया, कष्टया जननी हे अविद्या खः ।

(सिद्धार्थया ख्वाले मं प्रकाशं ज्योति खने दइ । पलख
निस्तब्ध वातावरण । अले क्कोलं आकाशं स्वां वा गाका
इइ । भगवान बुद्धं विस्तारं थःगु मिखा कना बिज्याइ ।
अले उद्बोधकं धया इइ ।)

अनेक जाति संसारं संधाविसं अनिद्विसं
गहकार गवेसन्तो दुक्खा जाति पुनपुनं
गहकारक दिट्ठोसि पुन गेहं नकाहसि
सब्बा ते फासुका भग्गा गहकूटं विसंखतं
विसंखार गतं चित्तं तण्हा नं खय मज्झगा ।

(पर्दा बुलुं कुतुं वइ । अन्तर सूचक संगीत नापं
ल्युनेया पर्दा उलेवं खने दइ दबुली विस्तारं प्रकाशं जाइवं
वया च्वंगु । नेपथ्यं निम्न श्लोक उद्बोधकं व्वना इइ
प्रणाम याना च्वंपि उपासिकापिसं विस्तारं क्क्यो ल्हवना
इइ ।)

तथागतो यो करुणा करो करो
पयात मोसज्ज सुख पदं पदं
अका परत्थं कल्लिसं भवे - भवे
नमामि तं केवल दुक्करं करं !

(हानं विस्तारं सकसिनं श्रद्धां क्क्यो क्कलुका यंकी । नाप
नापं पर्दा नं बुलुं कुतुं वइ ! बालाक वन्दना नं याइ, पर्दा नं
बालाक हे क्वथयनी ।)

॥ सिधल ॥

गन्धर्वलोक (Tbilisi)

यदि गन्धर्व धयापि सुखी-सम्पन्न व बांलापि खःसा ककेसिया क्षेत्रयात गन्धर्वलोक धयातःगु ठीक हे खः धका जि नं धाय् । आ नं गन्धर्वलोक-यात मागु गुण व स्थिति ककेसिया पहाडी क्षेत्र अर्थात् सोवियत यूनियनया जर्जियन रिपब्लिकयाके दु । उकिं पौराणिक ग्रन्थे धयातःगु गन्धर्वलोक थौं कन्हेया ककेसिया (जार्जिया) खः धयागुली सन्देह महु ।

सन् १९५७ जुलाई १६ तारीख खुनु सुथस्या ७। बजे स्टालिनप्राडया होटलं तोता जिपि हवाइ अड्डा पाखे प्रस्थान याना । न्यूटाइम्स (साप्ताहिक) मस्कोया निमंत्रणाय् पत्रकार प्रतिनिधि मंडलया हैसियतं जिपि च्याम्ह नेपाली पत्रकारपि सोवियत रूस भ्रमणे चाहिहिउं जुलाई १४ तारिख खुनु स्टालिनप्राड थ्यंगु खः । स्टालीनप्राडं व्वया ११ बजे जिपि रस्टोव थ्यन । रस्टोव शहर चाहिलेगु नं जिमिसं मततोता २।३ घंटाया समय रस्टोवया चक्करे फुका । रस्टोव तःथंगु शहर ला मखु, तर थहाँ कहाँ वंगु पहाडी शहर, उकीसं (विशेष चलितगु एअर पोर्ट जूगुलिं) निगूगु विश्वयुद्धे जर्मनया हमलां स्थना हानं न्हूकथं दय्कुगु खः गुगु साहू हिंसि दु । निहनस्या २।३० बजे ती अनं हानं व्वया लँय सुकुमि व कुताइस निगू एअर पोर्टे जुया ७।३० बजे बिलिसी (Tbilisi) थ्यन ।

सुथं निसें न्हिच्छि प्लेनया सफरे लासां छुं तकलीफ थें जि मताया । सोहू हे च्वं जहाज व्वय्का यंका च्वंगु दु । कय ककेसिया पहाडया वःवः, घनघोर जंगलया शोभा स्वस्वं मगा । तर विशेष जितः आनन्द व्लैकसीया दर्शनं वल । गुगु स्वयंगु जिगु मचां निसेंया कामना खः । पहाडया च्वं

च्वं व्वया ववं जितः नेपाल लुमना वल । धात्थें धासा नेपाले पहाडया च्वं व्वय्कीगु प्लेनं स्वयर्थे हे च्वं । तर नेपालया पहाडे वस्ती खने दु, थन घनघोर जंगल जक । बिलिसी शहरे जिमित गभर्नमेण्ट हाउसया न्होने होटल इन टुरिष्टे तल ।

१७ तारीख बिलिसी २० किलोमिटर पाक्क रूस्तावी शहरे छगू न (स्टील) फैक्टरी क्यने यंकल । विशाल थुगु फैक्टरीया दुने हे छगू शहर थें च्वं । फैक्टरीया नां खः 'स्टालिन' । स्टालीनया जन्मभूमि थुगु जर्जियन रिपब्लिके जनताया स्टालिन प्रति श्रद्धा व जिमि प्रान्तया नेता धयागु गौरव ता थें खने दु । थुगु कारखानाय् विशेष याना पाइप ढालय् याइगु जुया च्वन । अथे ला नया मेमेगु वस्तु नं मदय्कुगु मखु । थुगु कारखानाय् दँय १० गू लाख टन स्टीलया वस्तु तयार जू । थनयात माक कोइला जर्जियाया खानीं हे गाका च्वंगु दु । आइरन ओर (नया धाउ) जक मेगु रिपब्लिक अजरबैजानं हइगु जुया च्वन । थुगु कारखाना जक मखु रूस्तावी शहर नापं नकतिनि भिदँया मचा धाइ । सन् '५८या जनवरी थुकिया भिदँबुदिं जुइ । कारखानाय् ज्या याइपि जम्मा च्याद्वः ज्यामित दु । ज्यामितय् नितिं स्कूल, अस्पताल माक्व फुक्क दुने हे । कार-खानाया दुने २० नीगू क्लब, गुकी १८०० किच्यासः सदस्य दु ।

संध्याका ती पहाडया च्वकाय् स्टालीन पार्क सोवना । पहाडी लँ उकिया सफाइ विभिन्न प्रकारया स्वांमा, उकिया प्रबन्ध अत्यन्त हे प्रभावित यात । नेपाले नं थाय् थासे याइपि दःसा अनसिवे बांलाके मजिउगु मखु । तर नेपालयात बांलाकेगु वा थकाय्गु सुयां मन मवंगु नेपालीतय् दुर्भाग्य बाहेक

मेगु मखु । मखुसा स्वयम्भू वा पशुपति जःखः वया
सिकं बांलाके जिउ । दुखया खँ, दुगु भनाखा
वघैचा छगुली नापं सुयां मिखा मवं ।

शहरया च्वसं पहाडया च्वकाय् अत्यन्त
रमणीय छगु पार्क यात्रुतय् स्वागतयात घय् पुइत
ल्हा चक्कंका च्वंगु दु । पार्कया नां नं स्टालिन हे ।
पहाड अपाय् च्वकं तःजागु ला मखु, अयूसां मोटर
लँ खनिबले, अहा ! मधाइपिं म्ह हे मनू जक जुइ ।
पार्कय् दुने यचुगु, विभिन्न प्रकारया स्वांमाया
प्रवन्धं प्रभावित मजूम्ह सुं दःसा वयात मनू धाय्-
मजिउ । थोथो देशी-विदेशीत चाहिला च्वंगु दु ।
गुंगुंथो थाय् थासे तयातःगु वेञ्चे फ्यतुना ख्यायाना
न्हिलो च्वंसा, गनं सिमाक्वय् निम्ह प्रेमी व प्रेमिका
प्रेमालापे थःत संसारं पिने भापा च्वं थें खने दु ।
रूसया विभिन्न प्रान्तया मनू जिमि नेपाली वसतं
आकर्षित याना जिमि विषये उत्सुक जुया जिपिं
नाप खँ लहा वल । गुलिसिनं जिपिंनाप ग्रूप च्वना
फोटो काय्गु आग्रह यात । मेगु छु धाय् अपिंनाप
वाया वय्त थः दाजु किजालिसे बाय्थें जिमिसं
थाकुचाय् माल ।

१८ तारिख खुनु बिलिसि सच्छिति किलोमिटर
तापागु 'गोरी' शहर सो वना । गोरी स्टालीनया
जन्म जूगु गां खः । २ घंटा ति कारं वना जिपिं
गोरी थ्यन । लँय् 'मन्सक्रियाता' पहाडी वस्ती जुना
वनेमाः । अन किन्यासः दँ पुलांगु चर्च व किंच्यासः
दँ पुलांगु किला स्वय्गु सौभाग्य प्राप्त जुल । थुगु
वस्ती न्हापा जर्जियाया राजधानी खः । थन ११ वीं
शदिया छगू चर्चे द्रहाँ वना सो वना । सोवियत यूनिय-
यने थौं कन्हे बुढाबुढीपिं जक चर्चे वंगु जिमिसं खना ।
मखुसा थन ला चर्च केवल म्यूजियमया रूपय् जकर्थं
च्वं । चर्चे दुने लायातःगु निपा प्यपा सुखू खना जिं
आश्चर्य ताया । धात्थें नेपाले थाइगु सुखू थें, छुं हे

पागुमखु । थव सुखुलि न्हापां नेपाल नाप थनया
छुं सम्बन्ध दुला धयागु जिगु मती नं वल ।

गोरी स्टालीन बूगु छें सोवना । जिमित स्वागत
याय्त अनया डाइरेक्टर व कर्मचारीपिं लँय् वया
का वल । थौं कन्हे थुगु छें (स्टालीन जन्म जूगु)
सरकारया जिम्माय् दु । थव थाय् क्यनेत बिलिसीया
पत्रया मुख्यकर्मचारी मि० गेरासीन जिपिं लिसे हे
दी । स्टालीन बूगु छें निगू जक कठा दुगु छतजाचा,
धाल, उकीसं छगू कठाय् घरपति, छगू जक स्टालीन-
या अबु बालंकया च्वंगु खः । सन १८७६ स स्टालीन
थव छें जन्म जुया १८८३ तक थव हे छें च्वना तिनि
लिपा मेगु छें च्वंवन । स्टालीन वृबलेया सामान
धका व हे कथाय् म्यूजियमया रूपय् सुरक्षित याना-
तःगु छगः टेबुल, प्यंगू स्टूल, खाता छगू उकी निगः
फुंग, सतरंजा छपा, कमल छपु क्यन । स्टालीनया
अबु साहू गरीव । थव हे गामे स्टालीन कलर्क स्कूले
न्यादँ वने धुंका बिलिसी च्वं वंगु खः । स्टालीनया
अबुया आर्थिक अवस्था बांमला । बिलिसी हे
स्टालीनया राजनैतिक जीवन शुरु जूगु खः । मर्चा
निसें वनेगुली तेज, स्कूले न्हाबले प्रथम, वीर
स्वभावम्ह जुया मर्चा निसें स्टालीन थः
ज्वलिंगोपिनि दथुइ नेता जुइगु स्वभाव दु धयागु
न्यने दत । बिलिसी हे स्टालीन वोलसेभिक पार्टी
खड़ा याना प्रचार यागु खः ।

सन १९५३ निसें स्टालीन बूगु छें सरकारं कया
छें छखांया द्योने मेगु खाया खोल थें याना तोपुया
तःगु दु । अनसं स्टालीन म्यूजियम छगू नं आधुनिक
पहलं तःधंक तया, उकी वया जीवनलिसे सम्बन्धित
वस्तुया संग्रह व्वया तःगु दु । न्हापा गां खःसां गोरी
आ छगू शहर खः । थन फलफूलया छगू कारखाना
सो वना । आलुबखरा, बःसी आदि फलया मुरब्बा,
जाम व जेली थन दय्कू । अँला नं थन पिका ।

गोरी जिल्लाया हिदिस्तावी कलेक्टीव फर्म नं
 क्यने यंकल । थुगु फर्म सन १६२८ पाखे १४० परिवारं
 शुरु जुगु जुया च्वन । सन १६३५ निसें थ्व फर्म
 ५०० परिवार दु । थ्व फर्मया खेती विशेष याना
 अंगुरया खः । थगुने ८ टन अंगुर व मेगु ४ टन
 फल सय्कुगु जुया च्वन । थ्व फर्मया कब्जाय् जम्मा
 १०८० हेकटियर्स जगाया एरिया दु । छम्ह ज्यामि-
 यात वर्किंग डे युनिटया ३० रुबल ज्याला बिया
 च्वंगु दु । थ्व फर्मया दैय् ६० लाख रुबल
 आम्दानी जू । गुकिं विभिन्न विकासया ज्या नं
 याना यंका च्वंगु दु । फर्मया अंगूर आदि फल-
 फलया क्यब चाहिला स्वया । थौं जिमित थ्व हे
 हिदिस्तावी फर्म पाखें नकेगु प्रबन्ध याना तल ।
 अंगूरया क्यब दथुइ फर्म कागु अंगूरया अँला
 (यति) छगः त्यप हया जिमि न्होने तय् हल ।

१६ तारीख खुनु विलिसी शहरय् दथुं न्ह्याना
 च्वंगु कुरा खुसि पार याना विलिसीसी (समुद्र ?)
 सो वना । थ्व थाय् शहरं ८।१० किलोमिटर ति पा ।
 वास्तवे थ्व समुद्र हे मखु विलिसी लिक्क समुद्र
 मदया अनया जनता जाना दय्कुगु कृत्रिम समुद्र
 खः । ६।७ किलोमिटर ब्या ११ कि० मि० तिया
 हाकः दुगु थुगु ताल जनताया श्रमदानं ३० किलो-
 मिटर उखेया पहाडी खसि धः हया मुंकुगु लः खः ।
 थुकिं थनया जनता उत्साही व परिश्रमी धयागु
 क्यं । छ्चाख्यलं चिकिचा जागु पहाडया दथुइ
 थ्व ताल अत्यंत हिंसि दु । लः निर्मल तसकं यैपुसे
 च्वं । थुगु ताल १६५१ सने तिनि जनतां तयार
 यागु खः । थुकियात हे विलिसी धाङ्गु जुया च्वन ।

जल विहारं ल्यहाँ वया दैनिक पत्र 'कम्युनिस्ट'या
 आफिसे जिमित रिसिभ यात । विलिसी जिपि
 थ्व हे पत्रया पाहाँ जुया च्वना । पत्रया मुख्य मि०
 गेरासीम तसकं मिलनसार वेकःया सम्मान, वेकःया

व्यवहारं अत्यन्त प्रभावित यात । प्रेस, आफिस
 फुक्क स्वया, कर्मचारीपिं लिसे पत्रकारिता विषये खँ
 नं जुल ।

गन्धर्व लोकया वर्णन पुराणे न्यना तयागु ल्वय्क
 थनया मनूत अति हे बाँला । यूरोप खःसां भुयू मिखा
 व भुयू रंग थनया मनूतय मखु । आपासिया रंग
 ख्वा हाकुसे मिमि धागु सँ, मिखा थन विशेष याना
 मिसात साह्रै बाँलागु खना । थमित अपसरा धासां
 मलो मजू । तर थनया मिसात गां न्यय्गु चलन
 खना, ल्यासेपिं बाहेक गां मन्योपिं उस्त मिसा खने
 मडु । आश्चर्यपूर्वक थनया मिसातय् आपा ग्वाय् दुपिं
 खने दु । मिजंतयर्थं ख्वातुक ला मखु, तर आपा
 वाक्कः वंपिं मिसातय् ग्वाय् व दाढी अकसर खने दु ।

न्हिनसिया ८ बजे होटल तोता सोची वनेत
 प्यहाँ वया । न्हिनसिया ८ बजे धाय्मागु कारण थन
 ८ बजे गुगु इले भी थाय् वहनी जुइ, अन न्हिने थें
 च्वं । रेलया स्टेशन तक मि० गेरासीम व कम्युनिस्ट
 पत्रया मेमेपिं कार्यकर्तापिसं तःवल । स्टेशने रेडियोया
 स्टाफ वया छिकिपिनि विलिसीया अनुभव विषये
 नवाना दीसा रेकार्ड याय् धावल । जितः नवाके
 बिल, टेप रिकर्डिङ्ग जुयां च्वन, जिं नेपाल भाषां
 नवाना विलिसीया मनूतय अतिथि सत्कार, विलि-
 सिया सौन्दर्य व पहाडी शहरया रूपं काठमाडौं व
 व विलिसिया समानता विषये नुवासे प्रशंसा
 याना । गुगु अत्युक्ति नं मखु । अनंलि श्री ५ महा-
 राजाधिराज व प्रधान मंत्रीया रूसी जनता प्रति
 हार्दिक शुभकामना नं न्यंका बिया । अन्ते जिमित
 यागु हार्दिक स्वागत व सम्मान जिपिं छेँ हे
 लोमंका बिल धका आभारी व्यक्त याना रूस व
 नेपालया मैत्री सम्बन्ध स्थायी जुइमा धयागु
 कामना याना । ८।३० बजे रेले च्वना सोचीया
 नििति प्रस्थान याना ।

(गतांकया ल्यं)

सत्यमोहन जोशी—अथेला ८ दँ न्हो हे 'निम्ह मचाया मां' नामं सत्यमोहन जोशीया स्वपु बाखं 'मूळपुया तँसा' सफुली हे घाना पिहाँ वय् धुंकुगु खः । बाखंपुचले नं छपु 'परिचय' प्रकाशित जूगु दु । मेमेगु क्षेत्रे जोशीया अनेक सफू पिहाँ वःसां बाखंया क्षेत्रे साप हे म्ह—फुत्कर जक धासां ज्यू । जोशीया बाखने बाखं दयफु, तर बाखंया कला मदु । घटना दइ, परन्तु वयागु सूक्ष्मता मदु । शिक्षा उपदेश दु, तर ध्वयात दुध्याका हार्दिक व मार्मिक दयकेगु कौशल मदु । जोशीया बाखं घटना प्रधान व सुधारवादी खः । सुधारया भावनां हे प्रेरित जुया 'निम्ह मचाया मां' व 'गुठिपाः' च्वःगु खः । ख जा प्रेमचन्दया गुलिखे बाखने सुधारवादी दृष्टिकोण व्यक्त जू तथा स्वयं प्रेमचन्द नं सुधारवादी मखु धाय् फइमखु । तर प्रेमचन्दं बाखंया विधान व प्रणाली मतोतु तथा गौण शरीरे आत्मा सुला च्वं थे' तना च्वंगु दु जोशी सुधारवादी आदर्शया लँजुवा जुया बाखने न्वाना च्वंगु प्रस्ट खने दु । गुगुं मौलिकता व कहानी-कलाया टेकनिक मदु । अकिं आधुनिक कहानी साहित्यया प्राथमिक अवस्थाया रूप जोशीया बाखने दु । बाखंया मा हना कथाकारं थःगु मनोवाञ्छा पूर्ण याय्तस्वः थें 'तस्वीर' बाखंया धासा जूगु दु । वातावरण ग्वयगुली असफल जूगुलि स्वाभाविक मजू । शायद अकिं हे जा मखुला जोशीजुं बाखं नं उस्त च्वया मदी । अले धायमास्ति वल बाखंया क्षेत्र जोशीया मखु थे' च्वं ।

आशाराम शाक्य—जोशी थेंतुं ७८ दँ न्होनि-सैंया बाखं च्वमि खः शाक्य । १०७७ साले तिनि वय्कःया छगू संग्रह "हिलाबुला" पिहाँ वल । थुकेया

बाखं विभिन्न पत्रिकाय् प्रकाशित जुइ धुंकुगु खः । कहानी प्रायः घटना प्रधान व वर्णनात्मक । बाखंया ग्वःगू अंग दु उकी घटना प्रधान व वर्णनात्मक दकले अःपुगु व निम्न कोटिया धयागु निरूपकतय्गु धापू दु ।

शाक्यया बाखंया विषय व क्षेत्र खः विशेष याना मिसा-मिजंया प्रेम । बाखने वैवाहिक वस्तु-समस्याया स्वःगु गथि फ्यनेगु प्रयास दु, अथवा ध्व हे उलफनया गार्हस्थ्य-स्थिती बाखं चा चा हिलाच्वन । केशवलालया प्रभावं शाक्य अप्रभावित मधाय् फइ । केशवलालया विषय व पकड़या क्षेत्रं पिने आशाराम मला । छगू हे रोगया निम्ह विरामी थें भापा । शेक्स मनुष्य जीवनया छगू आकर्षक अंग खः, अभिन्न खः । विशेष याना कथा-साहित्ये (बाखं, उपन्यासे) ध्वयागु मनोवैज्ञानिक विश्लेषण, चित्रण व अन्तर द्वन्द्व अवश्य नं प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्याशित रूपे पिज्वइ च्वनी । तर ध्वयागु सूक्ष्म विश्लेषण व मानव प्रवृत्तिया आंतरिक स्वभावतः उक्त निम्हं कथाकारया बाखने स्वस्थसाथ प्रतिबिंबित मजू । आशारामया सिकं मनोविश्लेषणात्मक चित्रात्मकताया गहिराइ केशवलालया बाखने दु, अवश्य । अयनं सर्वत्र यौवनिक उच्छृङ्खल संस्कारं ब्वलंगु पात्रतय्गु व्यवहार व वातावरणं याना ध्वयागु स्वस्थ व स्यलला पह सुना वन, गम्भीरता मवल । थथे यौवनिक अस्यः तालया क्रिया विशेष (तर स्यमलानिगु) आशारामया नं खना । 'भाइदाइया आत्मकथा' ले कमला बियाछ्युगु खँ कया भाइदाइया चरित्र क्यनेगु व 'पोहिचा' बाखने पोहिचा प्रति आशक्ति वा आकर्षणया लपुं ज्वना युवकतय्गु चांचलय, दुराशा व स्त्रीया स्वभाव

तथा बेजातया नं छुं भचा समस्या ल्हना न्होने
 व्वयगु लेखकं कुतः यागु दु । थथे छपु बाखने तःगु
 समस्या हनेगु चलन नं शाक्यया शैली धाय्माली ।
 'महि छपा' बाखं दक्ले चिकि हाकः । थुकी नं
 भातया मूर्खतां लिथु हल । लिथु-न्ह्यथुया सह मया-
 इगु स्वभावं न्ह्यथु स्याय् धातले विषया प्रयोग भात-
 यात लात, व चकन तर कथाकारया लिथु विहा
 यागु मूर्खता व खराबी क्यनेगु उद्देश्य जूगुलिं बाखं
 अस्वाभाविक थें च्वं वन । छाय्धासा भातया यःम्ह
 लिथुं न्ह्यथुयात विष नका स्याय्मागु प्रयोजन हे
 मदु । बरुकंछि न्ह्यथुं लिथुयात विष नकेमागु स्थिति
 बाखनं व्यक्त जू ।

थ्व जुल बाखंया आन्तरिक खँ । मेगु खँ,
 घटना व समस्याया पहाड़ न्ह्यथनेवं बाखं जुइमखु ।
 शाक्यया बाखने घटना तारतम्य सुथां मला ।
 बाखं हनेगु कलाय् कुशलता मदु । कलाइमेक्सया
 लँय् संघर्षया तीव्रता मदु, लिपा पर्यन्त किचः लाइगु
 प्रभाव प्रायः शून्य । कहानीया गठन छ्वासु जक
 मखु, प्रारम्भिक अवस्थाया बाखं थें ताया । 'जि निहले
 मास्ति वल' थ्वयागु नमूना खः । कहानी द्यकेगु
 कृत्रिम प्रयास व अनावश्यक शृंगार आपा, स्वा-
 भाविकतासिकं । 'बाखने अनावश्यक छगू शब्द छगू
 लाइन नं लाय् मज्यु' धयागु सतर्कता व सावधानीया
 नियम थायथासे चब्बुना च्वंगु दु । पोहिंचा बाखने हे
 स्वःसां च्वे च्वंगु च्वखं, गुगु पोहिंचाप्रति आकर्षणया
 वातावरण सृष्टि याय्त थः कला पाखे असंतुष्टि
 क्यन, उके न लवःगु वातावरण द्यके फत, न अपाय-
 चोकं प्रासंगिक हे; लिक्का छुःसां पाठकं पा-मपा छुं
 चाइमखु । कथाकारया आत्म-परिचय जक जूवं थें
 च्वं । शायद थ्वहे लोभ संवरण याय् मफुगुलिं लावंगु
 जुइमाः । शाक्यया बाखने छुं स्यल्लागु 'अन्तर
 द्वन्द्व' बाखं हे भापा । युवतीया अन्तर द्वन्द्व व

भिधु जूसां युवकोचित भावनाया स्वाभाविक उद्वेग
 एवं थ्वयागु बौद्धिक दमनं अनुशासित चरित्र बांलाक
 व्यक्त जू । धार्मिक पूजा-आजाय जूसा युवकोचित
 मानसिक प्रक्रियाया चारित्रिक दमन जुइमखु धयागु
 यथार्थता बोध जू ।

शाक्यया कहानी क्षेत्र तच्चकं सीमित । छगू हे
 विषयया अनेक रूप विभिन्न बाखनं क्यं । 'शंका'
 बाखने च्वंगु शंकां 'जि म्वाय् मास्ति मवल' बाखने
 नं हा कया शंका हे याना च्वनी । अम्ह 'हिलाबलाय्'
 नं थ्वयागु किपा सुला च्वंगु दु । थथे शाक्यया
 मिजं पात्रतय् थः मिसा (कला) प्रतिया आशंका
 विशेषे छाय् दत ? छगू आवश्यक प्रश्न खः । मध्य
 कालीन संस्कारया बुलुगु नुगः-मिखाया च्वकाय्
 आशंकाया अद्भुत दृश्य वा प्रतिमा खना थः हे
 ग्याना च्वनी — थःगु किपालु खना ग्याइपिं थें, शंका
 याना च्वनि । थौंया स्त्री-स्वातन्त्र्य-आचरण खना
 अजागु पुलां संस्कार मतंपिनिगु दृष्टी शंका गय्
 मवनि ! मिस्तय्गु स्वतन्त्र आचरण व पुलांपिनिगु
 पुलांगु संस्कार-धारणाया दृष्टी थज्यागु आशंकित
 व अविश्वासया मनोवृत्ति उत्पत्ति ज्वीगु स्वाभाविक
 खः व वयागु हे प्रतिनिधित्व शाक्यया पात्रं याना
 च्वंगु खना । गथे मिस्तय्सं मिजंतय्त शंकाया मिखां
 स्वइगु इमिगु अवचेतन मने किया च्वंगु प्रतिक्रिया
 खः, थः प्रति हे छगू अविश्वास, कमजोरी । थ्व भाव-
 नाया प्रतिनिधित्व व इमिगु कमजोरी फ्रायदा याना
 च्वंगु बाखं खः केशवलालया । अथे हे थ्वयागु
 अःखः मिजंतय्गु कमजोरी व आशंका शाक्यया
 बाखनं क्यन । थथे निम्ह कथाकारया बाखनं
 सामाजिक अन्तर स्पष्ट या ।

अले, कथावस्तुया समानान्तर थें तुं पात्रया नां
 नं बाखने दोहरे जू । शाक्य छम्ह पुलांम्ह हे लेखक
 खया नं च्वखंय् परिपक्वता व परिमार्जन दय्मफुगु
 छगू दुर्भाग्य भापा । (क्रमशः)

सम्पादकीय

आत्मशुद्धि व सेवा

आत्मशुद्धि व सार्वजनिक सेवा हे व्यक्तिगत कले तःधंगु कर्तव्य खः। आत्मशुद्धिया तात्पर्य खः चित्ते च्वंगु राग द्वेष व मोहयात निर्मूल याना जन्म जरा व्याधि व मरणं सदाया लागी मुक्त जुइगु अले सेवाया मतलब खः थःगु व्यक्तिगत अभिलाषा व इच्छा तोता प्राणी मात्रया हित सम्पादने लगे जुइगु। बुद्ध धर्मे आत्म शुद्धिया छु स्थान दु परसेवाया नं वहे स्थान दु। उकिं भगवान बुद्धं बुद्धत्व प्राप्त याय् धुंका धर्मोपदेशया सिलसिलाय् थः शिष्यपिन्त धया बिज्यात—‘चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देव मनुस्सानं। देसेथ भिक्खवे धम्मं आदि कल्याणं मज्झे कल्याणं परियोसान कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केबल परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ।’ अर्थात् भिक्षुपिं! बहुजन हितया लागी बहुजन सुखया लागी लोके दया याय्या लागी देवता व मनुष्यपिनि प्रयोजनया लागी विचरण या। भिक्षुपिं! आरम्भ मध्य व अन्ते फुक अवस्थाय् नं कल्याणकारी धर्मया शब्दं व भावं सहित उपदेश याना सर्वांशे परिशुद्धगु ब्रह्मचर्यया प्रकाश या।’

भगवान बुद्धं जन्म जन्मान्तरे उलिमद्धि कष्टसिया दश पारमिता पूर्ण याना बिज्यागु थः छह जक तरे जुया बिज्याय्त्त मखु। सत्व प्राणीयात दुःखया ध्वपं थकया ज्ञान रूपी मिखा खंका सदाचारया लँय् न्ह्याकेगु हे वसपोलया अनन्य ध्येय खः। अतएव वसपोलं थः अनुयायीपिन्त ज्ञान सञ्चय याना शीलाचरण याय्गुली विशेष जोर विया बिज्यात।

स्याय्गु, खुइगु, असत्य खँ ल्हाय्गु, मादक पदार्थ सेवन याय्गु व व्यभिचार याय्गु कायिक, वाचिक व मानसिक दुष्कर्म विरत जुया च्वनेगुलिं

आत्मशुद्धि जुइ। गन आत्मशुद्धि जुल अन सेवाभाव जागृत जुया वइ।

व्यक्तितं गजागु ज्या याइ वयात उकिया फल उजागु हे प्राप्त जुइ। कुशल कर्म यात धासा उकिया फल कुशल हे जुइ, अथे हे अकुशल कर्मया फल अकुशल हे। थमं यानागु पुण्य-कर्म जीवनया इहलोक व परलोक सुधार जुइ, सद्गति प्राप्त जुइ। उकिं व्यक्तितं उजागु ज्या याय्माः, गुकिं थःगु कल्याणया नाप नापं मेपिनिगु नं कल्याण जुइमा।

छगू समये भगवान् बुद्ध श्रावस्ती जेतवन विहारे विहार याना च्वना बिज्याबले छह देवता वया वसपोलयात प्रणाम याना न्यन—“भगवान्! सु गुजापिं मनूतय् चानं न्हिनं न्ह्याबलें पुण्य बढे जुइ व दृढगु शीलं सम्पन्न जुया स्वर्ग वनि ?”

वयात भगवानं थथे लिसः विया बिज्यात—“सार्वजनिक हितया लागी सुनां केब दय्कइ, ता छुइ, सतः दनि तुं-वुंगा म्हुइ, लँजुवातय्त्त बाय् बी इपिं मनूतय् चानं न्हिनं पुण्य बढे जुइ। इपिं हे धर्मे दृढपिं शील सम्पन्नपिं जुया स्वर्ग वनि।”

भगवान बुद्धया थ्व उत्तरं स्पष्ट जू कि सार्वजनिक हितया लागी केब, ता फलेचा-सतः, तुं-वुंगा आदि दय्का बीगु तःधंगु पुण्य-कर्म खः। अथे हे वसपोलं छन्हु रोगी भिक्षुया सेवा यायां थथे नं धया बिज्यागु दु—“सुनां रोगीया सेवा याइ वं बुद्धया सेवा यागु जुइ।”

सेवा-धर्म तःधंगु धर्म खः। दुःखी संत्रस्त व अज्ञानग्रस्त जनताया निरन्तर सेवा याना जीवन हनेगु मानव मात्रया परम कर्तव्य खः। सेवाया फल थुगु जन्मे जक सइगु मखु कि परजन्मे नं थुकिया अमृत फल सया हे च्वनि।

सफू परिचय

शुद्धं चवयुगु सूत्र-लेखक श्री सत्यमोहन जोशी। प्रकाशक श्रेष्ठ प्रकाशन, ललितपुर, नेपाल। मू। २५
भाषा बांलाक व शुद्धरूपं छ्यला यंकेत व्याकरण मद्यक मगा। विशेषतः थ्व सफू नेपाल भाषा कया एस० एल० सी० परीक्षा बीपि छात्र-छात्रा-तयुगु लागी चवया तःगु खः। उकिं थुकिया नियम चिची हाकः व न्वय् वय्के अःपु जू। आतक नेपाल भाषाय् सर्वमान्यगु व्याकरण प्याहाँ मवःनि। उकिं हे जुइ थुकी थाय् थासे वैकल्पिक नियम नं तःथाय् खने दु गुगु थौंकेनहे छ्यला वया च्वन।

याकनं शुद्धरूपं नेपाल भाषा चवयु सय्केगु स्वइ-पिन्त थुकिं आपालं ज्या बी।

थाय्भु-लेखक श्री चित्तधर 'हृदय'। प्रकाशक श्री हर्षरत्न तुलाधर, असन हिगाः, कान्तिपुर, नेपाल। मू १।

नेपाल भाषाय् दकले न्हापां 'खुपु बाखंचा' कहानी संग्रह पिकया कहानी सफू छुना दीम्ह 'हृदय' जुया थ्व भिन्नपु बाखं दुगु मेगु संग्रह खः। थाय्भु अनेक किसिमया विभिन्न स्वादगु घासा बय्पा तइ थें थ्व संग्रहे नं थःगु हे तालगु कहानी दुध्यागु दु।

संस्कृति 'हृदय' या मुकतं खः। उकिं थुकी संगृहीत बाखने नं संस्कृतिया छाया तोमपयू। बाखं बांला हृदयग्राही व मार्मिक जू। भाषाया उत्कृष्टता ला धाय् हे मागु मखु। बाखंयात लवय्क सफूया भों भिगु व छपाइ नं आकर्षक जू। सफू संग्रहणीय।

नःलि कविता—Poems of Today in Nepal Bhasha—प्रकाशक नेपाल भाषा परिषद, न्यत तुंछें, कान्तिपुर, नेपाल। मू० ४।

थ्व नेपाल भाषा परिषदया नोछगूगु सफू खः। थुकी नोछम्ह जीवित कविपिनिगु विविध भाव-रसं जागुनीच्यापु कविता दु। प्रत्येक कविया कृपा नापं नेपाल भाषा व अंग्रेजी संक्षिप्त परिचय बिया

तःगु दु। छखे नेपाल भाषाय् मूल रचना व मेखे थुकिया अंग्रेजी अनुवाद दु। पुलांगु व न्हूगु विचारं व्वनिपिं निखलःसितं यइगु कविता दुध्यागु दु।

काल-बिल विना व्यवहार सफल जुइ मखु अथे हे मेगु भाषाया साहित्य थःगु भाषाय् व थःगु मेगु भाषाय् मद्युसं गुगु साहित्यया नं उन्नति जुइ मखु। तुंया व्यां मजुसे गुलि गुलि विश्व साहित्य लिसे सम्बन्ध तय् फइ उलि हे थःगु भाषाया साहित्य क्षेत्र नं तःधना वइ। थ्वहे उद्देश्य सफल याय्त थुकी मूल कविता नापं अंग्रेजीया अनुवाद नं च्वंगु जुइ। नेपाल भाषा साहित्यया धुकुती थ्व सफू स्थायी रूपं थिना च्वनि व अन्तर राष्ट्रिय क्षेत्रे थुकिया उपयोगिता लयना हे च्वनि।

नेपाल भाषाया आतक प्रकाशित सफू मध्ये थ्व सफू साप हे बांला जू। थुलि बांलागु व ग्यसु लागु सफूया मू ४) प्यतका छुं अप्पो मखु। सकसिनं छगू छगू प्रति न्याना स्वय् बह जू।

बुद्धगया (हिन्दी)। लेखक भिक्षु शीला चार, प्रकाशक श्री शशांक मोहन बरुआ, ४शम्भू-दास लेन, कलकत्ता—१२, मूल्य—७५ नया पैसा।

महापरिनिर्वाण समये तथागतं प्यंगु स्थान संवेदनीय स्थान भविष्ये जुइ धका आज्ञा जुया विज्यागु दु। सिद्धार्थया बुद्धत्व प्राप्तिस्थान बुद्धगया उकी निगूगु स्थान खः। प्रस्तुत सफुती थ्व हे बुद्धगया सम्बन्धी विशेषता व इतिहास उल्लेख याना तःगु दु। अले बुद्धत्व प्राप्तं लिपा प्रथम सप्ताह निसं न्हेगू सप्ताह बुद्धया जीवन नाप सम्बन्धित स्थान व उकिया विशेषताया निर्देशन नं थ्व सफुती सन्निहित जुया च्वंगु दु। भाषा सरल, संक्षिप्त जुया नं सारगर्भित जू। बुद्धत्व प्राप्ति स्थान बुद्धगयाया इतिहास व महत्वं परिचित जुइ यःपिनि नितिं थ्व सफू तसकं उपयुक्त जू।

जूगु खँ

केम्ब्रिज विश्वविद्यालयया लेक्चरर नेपाले

विलायत केम्ब्रिज विश्व-विद्यालयया लेक्चरर सुश्री डा० कामेन ब्लाक गुह्य केम्ब्रिज विश्व-विद्यालये च्वंगु बौद्ध संघया सेक्रेटरी खः, हाले काठमाडौं भाया अनेक बौद्ध स्थान दर्शन याना दिल। विशेषतः वय्कलं भिक्षु अमृतानन्द नाप लाना वसपोलं स्थापना याना बिज्यागु आनन्दकुटी विद्यापीठया नं निरीक्षण याना दिल। विद्यापीठया पढाइ, अनया सफाइ-सुधर व व्यवस्था खना वय्कः अति प्रसन्न जुया दिल।

डा० जोहन क्रूकया नेपाले तांत्रिक अध्ययन

जिमि विशेष प्रतिनिधि द्वारा समाचार प्राप्त जूगु दु कि विलायत केम्ब्रिज विश्व-विद्यालयया डा० जोहन क्रूक गुह्य अनया बौद्ध संस्थाया छह प्रमुख कार्यकर्ता खः, काठमाडौंले भाया विशेष याना नेपाले चले जुया च्वंगु तांत्रिक तथा ल्हासाया पाखें दया च्वंगु बौद्ध सम्प्रदायतय्गु अध्ययन व अन्वेषण याना लिहाँ भाल।

स्वागत समारोह

मेगु छगू समाचारे धागु दु कि काठमाडौं स्वयम्भू स्थित आनन्दकुटी विद्यापीठया पाखें हाले तिनि विश्व भ्रमणं ल्याहां बिज्याह्य विद्यापीठया संस्थापक भिक्षु अमृतानन्द स्थविरयात स्वागत याना छगू विशाल सभा यात। विद्यापीठया लागी वसपोलं थमं संग्रह याना हयातःगु विभिन्न विषयया सफू प्रदान यात। संस्थापकजुं विद्यापीठया क्रमशः उन्नति जुया च्वंगु व हाइ स्कूल जुइ धुं कुगु चारे

विद्यापीठया संचालक समितिया कार्यकर्तापिन्त व शिक्षकपिन्त हार्दिक धन्यवाद बिया बिज्यात।

बुद्ध शासन अध्ययनार्थ निगू छात्रवृत्ति

हाले हे ये, धर्मोदय सभाया अध्यक्ष भिक्षु अमृतानन्द स्थविरयात लंकां भिक्षु के० पञ्चातिस्स महास्थविरं छपू चिट्ठी च्वया अनुरोध याना हःगु दु कि नेपाले बुद्ध शासनयात ग्वाहालि व टेवा बीत १४ ढँ व १५ ढँया मचात निह्य लंकाय् छ्या हल धासा वसपोल महास्थविरं मचातय्त पालि अंग्रेजी आदि बौद्ध धर्मया अध्ययन याकेत बांलाक प्रबन्ध याना बी।

सीमान्त बौद्ध सम्मेलन

पोखरा। सीमान्त बौद्ध संघ द्वारा पोखराय् छगू तःधंगु बौद्ध सम्मेलन जुल। सम्मेलने आपालं उत्तरपाखेयापिं लामा झुमात व मेमेपिं बौद्धपिं नं उपस्थित दुगु जुल। सम्मेलनया कार्यक्रम श्री ५ महेन्द्रया आगमनं प्रारम्भ जुल। नेपाल स्थित भारतीय राजदूतावासया पाखें श्री शिवमंगल सिंह 'सुमन' बुद्धमूर्ति छगू सम्मेलनयात प्रदान यात।

प्रधानमन्त्री श्री सुवर्णशमशेर, मन्त्री श्री भूपाल मान सिंह, धर्मोदय सभाया सभापति भिक्षु अमृतानन्दपिसं वक्तव्य बिया बिज्यात। भिक्षु अमृतानन्दं धया बिज्यात दक्षिणी व उत्तरी बौद्धपिनि दथुइ समय समये सम्पर्क तापाना वंगुलिं अवाञ्छनीय भिन्नता थें खने दया च्वंसां वास्तविक विश्वे दकभनं च्वंपिं बौद्धतय्के श्रद्धा भक्तिभाव तथा बुद्ध धर्म व संघया प्रति दुगु धारणा छुं नं पामजूनि।